

ПЛАН ЗА 2008 г.
ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
(2006-2020 г.)

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
ВЪВЕДЕНИЕ	3
Част 1. СВЕТОВНИ И ЕВРОПЕЙСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ	4
1.1. Световни тенденции на демографските промени	4
1.2. Основни предизвикателства пред демографската политика в контекста на ЕС	5
Част 2. ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ	12
2.1. Макроикономическа рамка	12
2.2. Демографски промени и тенденции в България	14
Част 3. НАЦИОНАЛНАТА ДЕМОГРАФСКА ПОЛИТИКА	25
3.1. Приоритети за 2008 г.	25
3.2. Целеви групи	27
ПРИЛОЖЕНИЕ	

Приложение 1 – Таблична част на План за 2008 г. за изпълнение на Национална стратегия за демографско развитие на Република България 2006-2020 г.

ВЪВЕДЕНИЕ

Националният план за изпълнение на Национална стратегия за демографско развитие на Република България (2006 -2020 г.) за 2008 г. дефинира приоритетите и мерките от страна на институциите, насочени към забавяне темповете на намаляване броя на населението и осигуряване на високо качество на човешкия капитал, включващ хората с тяхното здравословно състояние, образование, способности и умения.

Планът за действие за 2008 г. е разработен в съответствие с Програмата на правителството на европейската интеграция, икономическия растеж и социалната отговорност (2005-2009 г.), както и с основните стратегически и програмни документи на Европейския съюз за посрещане на последиците от демографските промени. Това са Съобщение на Европейската комисия “Към Европа за всички възрасти” от 1999 г., Зелената книга на Европейската комисия: „Посрещане на демографската промяна: нова солидарност между поколенията” от 2005 г., Съобщение на Европейската комисия “Демографското бъдеще на Европа – от предизвикателство към възможност” – 2006 г., Резолюция на Съвета на министрите на ЕС за приноса на възрастните хора в социалното и икономическо развитие от 22 февруари 2007 г. и Съобщение на Европейската комисия “Насърчаване на солидарността между поколенията” 2007 г.

Изпълнението на Плана ще допринесе за постигането на основната стратегическа цел и направления на демографската политика, формулирани в Националната стратегия за демографско развитие на Република България 2006 – 2020 г. и насочени към:

- Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца;
- Увеличаване на средната продължителност на живота;
- Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст;
- Разработване на национална имиграционна политика;
- Преодоляване на последиците от застаряване на населението;
- Подобряване на репродуктивното здраве на населението и превенция на стерилитета;
- Повишаване на общото образователното равнище, демографската информираност и сексуално-репродуктивната култура на населението;
- Осигуряване на равни възможности за пълноценен репродуктивен живот в добро здраве за всички социални групи;
- Развитие на солидарност между поколенията;
- Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата;
- Усъвършенстване и синхронизиране на нормативната база, свързана с демографското развитие.

Планът за изпълнение на Национална стратегия за демографско развитие на Република България (2006г.-2020г.) през 2008 г. е разработен в две части. Първата част представя състоянието и основните тенденции в демографското развитие в световен, европейски и национален контекст. Втората част е фокусирана върху конкретните измерения на демографската политика на национално ниво през 2008 г. В Приложение 1 в табличен вид са представени конкретните мерки, дейности, отговорни институции, източници и размер на финансиране по основните стратегически направления.

Част 1. СВЕТОВНИ И ЕВРОПЕЙСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ

1.1. Световни тенденции на демографските промени¹

- *Населението на планетата застарява*

¹ По данни на Организацията на Обединените Нации, оповестявани и дискутирани в стратегически документи и доклади (Международната стратегия за действия по проблемите на стареенето за 2002 г, Организация на Обединените Нации E/CN.5/2001/PC/L.9).

Пояснение: Възможно е данните от различните източници да се различават незначително, поради различия в стартовите години за разработване на прогнозите и различия в използваните модели за прогнозиране, но регистрираните тенденции са едни и същи.

Човечеството на Земята застарява. В наши дни то е много по-старо, отколкото когато и да е било в неговата история. Очакваната средна продължителност на живота при раждането вече е 66 години. От 1950 г. до сега средната продължителност на живота се е увеличила с 20 години. Прогнозите са, че в средата на столетието тя ще се увеличи с още 10 години. Увеличаването ще бъде особено значително в развиващите се страни, където в близките 50 години се очаква четирикратно повишаване на относителния дял на възрастното население. **Различни са темповете на застаряване по признаците възраст и пол.** Най-бързо растящата група на възрастно население е тази с най-висока възраст – състояща от лица над 80 години. Ако през 2000 г. хората над 80 години са наброявали 70 милиона, то в близките 50 години техният брой ще се увеличи повече от пет пъти. Процентният дял на остарелите жени превишава процентния дял на остарелите мъже, при това тази тенденция се проявява особено отчетливо в по-високите възрастови групи.

- **Изравняват се относителните дялове на младежи и възрастни**

Протичащите демографски промени водят до изравняване на относителните дялове на младежи и възрастни в структурата на населението на Земята. В глобален мащаб се очаква относителният дял на хората над 60 години за периода от 2000 г. до 2050 г. да се увеличи два пъти – от 10 до 21 процента, а относителният дял на децата да намалее с една трета – от 30 до 21 процента. В някои развити страни и в страни с преходна икономика, броят на старите хора вече превишава броя на децата, а раждаемостта е спаднала под равнището, необходимо за простото възпроизводство на населението. Към 2050 г. в някои развити страни броят на старите хора ще надхвърли броя на децата повече от два пъти. И в развиващите се страни се очаква стремително развитие на подобен процес в първата половина на XXI век, като делът на възрастните ще се увеличи от 8 до 19 процента, а делът на децата ще намалее от 33 до 22 процента.

Подобни глобални демографски промени не само силно ще се отразят върху всички страни на индивидуалния, обществен, националния и международния живот, но и ще преобразят всички аспекти на човешкото битие: икономически, политически, културни, психологически, духовни.

- **Мобилизират се значителни ресурси за управление на демографските процеси**

В глобален план възникват неотложни потребности от мобилизиране на значителни по вид, по размер и по обхват ресурси за преодоляване на негативните демографски промени. Нужно е да се отчита и това, че ако **в развитите страни** процесът на застаряване е протичал постепенно и на фона на устойчиво икономическо развитие и висок жизнен стандарт, то **страните в преход**, както и развиващите се страни, са изправени пред необходимостта да решават едновременно проблемите и на устойчивото си икономическо развитие, и на повишаване на жизнения стандарт, и на застаряването на населението. **Във всички страни, като приоритетни стратегически насоки за действие, се набелязва подобряване на положението на децата и на по-възрастните.**

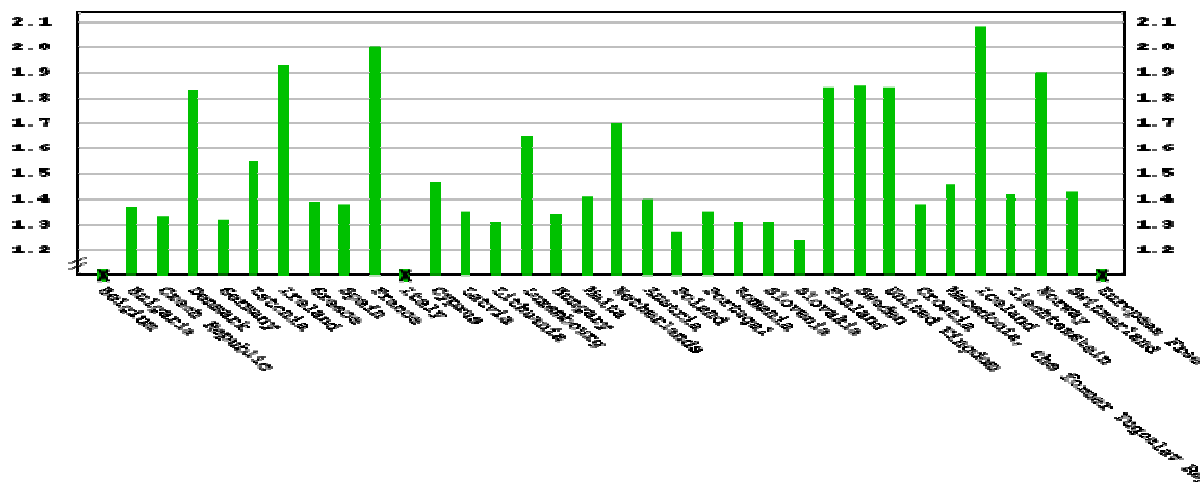
1.2. Основни предизвикателства пред демографската политика в контекста на Европейския съюз

Посрещането на демографските предизвикателства се нарежда сред трите основни политически приоритети на Европейския съюз. Наред с необходимостта от адекватен отговор на последиците от глобализацията и напредването на технологиите, предприемането на действия в отговор на демографските промени се счита за неотложно и заема приоритетно място в съвместните стратегически и планови действия на държавите-членки на Европейския съюз. Демографските промени в Европейския съюз се изразяват в трайна тенденция за промяна на възрастовата структура на населението, водеща до увеличаване на относителния дял на възрастното население, което като резултат води до цялостно застаряване на населението.

Застаряването на населението на Европейския съюз е резултат от следните основни фактори:

- Ниски съвременни стойности на тоталния коефициент на плодovitост;

Средната стойност на тоталния коефициент на плодovitост за Европейския съюз е 1,5. Необходимият коефициент на плодovitост за осигуряване на простото възпроизводство на населението според демографите е 2,1. Прогнозите на Евростат показват слабо повишаване на тоталния коефициент на плодovitост до 1,6 за периода до 2050 г.

трудоспособна възраст и хората в над-трудоспособна (над 65 г.) се очаква от 4:1 да намалее до 2:1. Значителните миграционни процеси, засягащи предимно страните от Западна Европа, не са в състояние да повлияят на трайните процеси на застаряване на населението на ЕС.

Според данни на Европейската комисия (Демографски доклад 2007), социално-икономическите последици от демографските промени ще се отразят на растежа на средния брутен вътрешен продукт за Европейския съюз от 2,4 % (за периода 2004 – 2010 г.) до 1.2 % (за периода 2031-2050 г.). Във връзка със застаряването на населението, за периода до 2050 г. се предвижда необходимост от увеличение на средствата за социална закрила с 4,5 процентни пункта в рамките на brutния вътрешен продукт на Европейския съюз². Според прогнозите на Евростат, делът на населението над 80-годишна възраст в Европейския съюз ще се увеличи от 4,1% през 2005 г. до 6,3% през 2025 г. и 11,4% през 2050 г.³

В отговор на представените тенденции за демографското развитие на населението, Европейската комисия предприема целенасочени действия за формиране на стратегически подход за въздействие. Още през 1999 г. чрез **Съобщението на Европейската комисия “Към Европа за всички възрасти”** 1999 г. са направени детайлни формулировки на значението на процеса на застаряване на населението - намаляване и застаряване на населението в трудоспособна възраст, възникване на необходимостта от адаптиране на публичните финансови системи и адаптиране на системите за социална защита и здравни услуги, нарастване на нужди на възрастните хора и възникване на необходимост от адекватни действия за предотвратяване на риска от социално изключване и бедност, отчитане на джандър-аспектите на застаряването, поради по-големия брой възрастни жени.

Важността от разработване на политика по отношение на застаряването на работната сила е отразена в **Лисабонската стратегия**, която очертава параметрите в развитието на Европейския съюз за периода 2000 – 2010 г. Такава политика трябва да предотвратява преждевременното прекратяване на трудовата активност и същевременно да модернизира системите за социална защита. За постигане целите на Лисабонската стратегия, за периода до 2010 г. държавите-членки на Европейския съюз трябва да положат усилия за постигане ниво на заетост от 50% за възрастовата група от 55 до 64 г. Средното равнище на заетост за по-възрастните работници в Европейския съюз е 44,9 %, докато за Република България стойностите са 42.6 %.

Европейската комисия отчита започналия процес на преобразяване на обществото вследствие на демографските процеси и през 2006 г. приема **Зелена книга за демографската промяна**, в която се подчертава необходимостта от пълноценно участие на хората от всички възрасти в процеса на социално и икономическо развитие на Европейския съюз. Поставен е въпросът за насърчаване на солидарността

² Демографски доклад 2007 на Европейската комисия. Данните се отнасят до 25-те държави членки на Европейския съюз

³ Демографски доклад 2007 на Европейската комисия. Данните се отнасят до 25-те държави членки на Европейския съюз

на поколенията, подобряване на интеграцията на младите хора, предприемане на подход за глобално разбиране за активност през целия живот, за предоставяне на условия за по-висока активност на възрастните хора и за облекчаване на възрастовите преходи. Настоява се за продължаване на политиките, формулирани в Лисабонската стратегия, които се отнасят до интеграция на пазара на труда, иновациите и повишаване на производителността. Отчита се и необходимостта от предприемане на политики в подкрепа на семействата, както и от модернизирване на системата за социална защита, особено на пенсионната система.

В последвалото **Съобщение на Европейската комисия “Демографското бъдеще на Европа – от предизвикателство към възможност”** от октомври 2006 г. са очертани приоритетните действия за посрещане на демографските предизвикателства. Очертани са 5 приоритета:

- Насърчаване на демографското обновяване на населението в Европа чрез предоставяне на най-добри условия за семействата и насърчаване съвместяването на семеен и професионален живот;

Основната цел е осигуряване на възможност за раждане и отглеждане на желан брой деца в семействата. Действията се състоят в постигане на равенство на половете и улесняване на съвместяването на професионалния живот с отглеждане на деца и полагане на грижи към зависимите хора.

- Насърчаване на заетостта в Европа: повече работни места, по-дълъг и по-качествен активен живот;

Повишаването на нивото на заетост е свързано с предприемането на подход, основан върху целия жизнен цикъл, който да позволява по-дълго поддържане на активност на пазара на труда и по-висока продуктивност. Този подход включва предоставяне на възможности за обучение и квалификация през целия живот в съчетание с по-добра здравна защита. Основните възможности за увеличаване равнището на заетост се отнасят до участието на жените на пазара на труда, на възрастните работници и включване на хората с увреждания.

- Насърчаване на производителността за обезпечаване на икономическата сигурност на Европа;

Поддържането на икономически растеж и повишаването на стандарта на живот в условията на намаляване на абсолютната заетост зависят от увеличаването на производителността на труда. Счита се, че Европа притежава значителен потенциал за подобряване на производителността, особено ако всички държави-членки достигнат най-високите актуални нива. Пътят за постигане на тези цели е свързан с инвестирането в човешкия капитал.

- Осигуряване на условия за приемане и интеграция на мигранти;

Анализът на демографската ситуация в Европа показва, че вътрешната мобилност на работна сила в рамките на Европейския съюз няма да повлияе на настъпилите тенденции, но може да изиграе позитивна роля за по-добро участие на пазара на труда за хората от региони, където възможностите за това са ограничени. Взима се предвид и интеграцията на законните имигранти от държави извън Европейския

съюз.

- Адаптиране на осигурителните системи към демографските промени;

Застаряването на населението в държавите-членки на Европейския съюз ще увеличи разходите за публичните финанси в сферата на пенсиите, здравеопазването и дългосрочните грижи. Предварителните анализи на Европейската комисия показват тенденция на нарастващо несъответствие между приноса в осигурителната система и необходимостта за финансиране. Поставят се цели за постигане на по-голяма продължителност на живота в добро здраве, което ще доведе до намаляване на финансовата тежест в сферата на здравеопазването и предоставянето на грижи.

В Заключенията на Европейския съвет от месец март 2008 г. за предприемане на мерки към проблема на застаряващото население в новия Лисабонски цикъл (2008 – 2010 г.) се набляга на необходимостта от продължаващо **модернизиране на пенсионните системи** с цел насърчаване на **активното стареене** чрез повишаване на възможностите за наемане на работа, съкращаване на схемите за ранно пенсиониране, увеличаване на гъвкавостта при пенсиониране и засилване на стимулите за работа. Изтъква се, че тези действия трябва да са съпътствани от усилия за отваряне на пазара на труда за по-възрастни работници и от подходяща защита за тези, които не могат да работят, например вследствие на тежки увреждания или защото трябва да се грижат за някого. Също така, пенсионните **реформи** днес ще имат последствия за десетилетия напред и следователно е необходимо **редовно наблюдение** на тяхното въздействие върху бъдещата адекватност и устойчивост на пенсиите. Необходимо е повишаване на осведомеността по въпроси, свързани с различни пенсионни схеми, за да могат гражданите да направят информиран избор.

Социалните политики оказват голямо влияние върху здравето, а то е важен определящ фактор за реализационните шансове в живота. Необходими са действия за намаляване на продължаващата неравнопоставеност по отношение на здравето. Необходим е подход на акцентирание върху **здравеопазването във всички политики**; социалната закрила следва да осигури на всички достъп до профилактика, качествено здравеопазване и дългосрочни грижи, включително на най-трудните за обхващане членове на обществото. Тъй като промените в демографски и социален план поражда нарастващи потребности за качествени дългосрочни грижи, предоставянето на достъп за всички, подобряването на координацията на грижите и осигуряването на подкрепа за неинституционалните форми на предоставяне на грижи продължават да бъдат предизвикателство. Необходимо е да се намери точния баланс между обществените и частните отговорности и институционалните и неинституционалните грижи.

Идеята за солидарността на поколенията е развита в **Съобщението на Европейската комисия от 2007 г. “Укрепване на връзките между поколенията”**. Европейската комисия насочва вниманието към подобряване качеството на услугите за възрастни хора, нуждаещи се от помощ, към закрила от малтретиране, както и към мерките, които могат да бъдат предприети на европейско ниво, в сътрудничество с държавите-членки, за ускоряване на развитието и модернизацията на инфраструктурите и на услугите,

предназначени за възрастните хора. Насърчава се предприемане на национални семейни политики. Като създават предпоставки за по-добро задоволяване на нуждите на семействата при отглеждането на децата и грижите за лицата, нуждаещи се от помощ, както и за равномерно разпределение на семейните и на домакинските задължения, националните семейни политики ще укрепят връзките и близостта между поколенията. По този начин може да се очаква по-добър живот за всички, както и по-благоприятни условия за реализиране на семейните проекти. Новите насоки на семейните политики ще допринесат също така за стимулиране на икономическия растеж и заетостта, именно като улеснят достъпа на жените до трудова заетост.

В началото на 2008 г. Европейската комисия постави нов акцент в политиката за посрещане на демографските промени. С увеличаване на броя на възрастните хора вследствие на демографските промени са констатирани предпоставки за нарастване на случаи на negliжиране и малтретиране на възрастни хора. По време на нарочна Конференция от месец март 2008 г., Европейската комисия призовава държавите-членки да положат усилия за идентифициране на прояви на negliжиране и насилие над възрастни хора и съответно да предприемат действия за превенция на такива прояви.

Значителен принос към формиране на политиката в отговор на застаряването на населението има Организацията на Обединените нации чрез дейността на Икономическата комисия на ООН за Европа. Приетият **Международен план за действие в Мадрид през 2002 г.** очертава основни цели и елементи за предприемане на подход и мерки спрямо застаряването на населението. Мадридският план за действие по застаряването призовава за промяна в нагласи, политики и практики на всички нива и във всички сектори, за да се осигури използването на огромния потенциал на процеса на застаряване на населението. Целта на Плана за действие е обезпечаване на всички хора и подsigуряване на техните старини. Планът представлява практически инструмент за водене на политики чрез фокусиране върху ключовите приоритети, свързани с процесите на застаряване. Изготвени са специфични препоръки, съобразени с разнообразните обстоятелства във всяка страна.

Основните тематични области за изпълнение, набелязани в Мадридския план за действие, са следните:

- Пълна реализация на всичките човешките права и основни свободи на възрастните хора;
- Постигане на осигурено стареене, което е съпроводено от потвърждение на целите за елиминиране на бедността сред възрастните хора, в съответствие с принципите на ООН по отношение на възрастните хора;
- Предоставяне на възможност на възрастните хора за пълноценно и ефективно участие в икономическия, политическия и социалния живот на обществото, в това число чрез платен и доброволен труд;
- Обезпечаване на възможности за индивидуално развитие, себеосъществяване и за живот в добро здраве през целия живот, както и на старини чрез осигуряване достъп до обучение през целия живот и участие в общественния живот при условие на признаването на възрастните хора като разнородна група;
- Осигуряване на пълноценното упражняване на икономическите, социални и културни права, на гражданските и политически

- права и премахването на всички форми на насилие и дискриминация срещу възрастните хора;
- Осигуряване на равенство на половете сред възрастните хора, чрез премахване на дискриминацията, основана на признак „пол“;
- Признаване на изключителното значение на семейството, на взаимната зависимост на поколенията, солидарност и взаимност от гледна точка на социалното развитие;
- Осигуряване на здравни грижи, подкрепа и социална защита за възрастните хора, включително превантивни и рехабилитационни здравни услуги;
- Осигуряване на партньорство между всички нива на управление, гражданско общество, частен сектор и между самите възрастни хора при трансформирането на Плана за действие в практически действия;

Във връзка с изпълнението на Мадридския план за действие, на европейско ниво е приета **Регионална стратегия за изпълнението му**.

Основните ангажименти в **Регионалната стратегия за изпълнение на Мадридския план за действие** са следните:

- Мейнстрийминг на застаряването;
- Интеграция и участие на възрастните хора в обществото;
- Съдействие за равнопоставено и устойчиво икономическо развитие в отговор на проблемите със застаряване;
- Приспособяване на системата за социална защита в отговор на демографските промени и свързаните с това социални и икономически последици;
- Съобразяване на пазара на работна сила с икономическите и социални последици от застаряването на населението;
- Насърчаване на обучението през целия живот и приспособяване на образователната система към променящите се икономически, социални и демографски условия;
- Усилия за осигуряване на качествен живот за всички възрасти и осигуряване на независим живот, здраве и благополучие;
- Възприемане и зачитане на джендър-подход към застаряването на обществото, подкрепа за семействата, които осигуряват грижа за възрастните хора и насърчаване на солидарността между поколенията в семейството;
- Подкрепа за семейства, които осигуряват грижи за възрастните хора и насърчаване на солидарността на поколенията в рамките на едно семейство;
- Съдействие при изпълнението на Регионалната стратегия на ИКЕООН с помощта на регионално сътрудничество

Република България е изразила подкрепата при приемането на Декларацията от Берлин, 2002 г. и Декларацията от Леон от 2007 г., които очертават приоритетите, които държавите-членки на Икономическата комисия на ООН за Европа се ангажират да следват в политиката по застаряването. Декларацията от Леон **„Общество за всички възрасти: предизвикателства и възможности“**

потвърждава ангажираността на държавите-членки за изпълнение на регионалната стратегия за изпълнение на Мадридския план за действие във връзка със застаряването.

ЧАСТ 2. ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

2.1. Макроикономическа рамка

Макроикономическата среда, състоянието на пазара на труда и жизненият стандарт играят важна роля за демографското развитие на населението в страната. През последните години се отчита стабилен темп на растеж на **брутния вътрешен продукт** (БВП). По предварителни оперативни данни (**БВП**) през четвъртото тримесечие на 2007 г. възлиза на 16 346.4 млн. лв. по текущи цени, като на човек от населението се падат 2 123.2 лева. Спрямо четвъртото тримесечие на 2006 г. реалният обем на БВП е с 6.9% повече.

Таблица 1. Брутен вътрешен продукт на глава от населението по стандарти на покупателна способност (PPS) (ЕС- 25 = 100)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ЕС (27 страни)	95.3	95.4	95.6	95.8	95.9	96.0	100.0	100.0 ^(f*)	100.0 ^(f*)
ЕС (25 страни)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	103.9	103.8 ^(f*)	103.7 ^(f*)
ЕС (15 страни)	109.6	109.5	109.2	108.9	108.6	108.2	112.1	111.4 ^(f)	110.8 ^(f)
България	26.5	28.0	28.3	31.0	31.8	32.9	36.7	38.1 ^(f)	39.1 ^(f)

Източник: Евростат

* f – прогнозни данни

През 2007 г. дялът на **инвестициите в БВП** продължават да нарастват и да бъдат определящ източник на икономически растеж, допринасяйки с около 6 процентни пункта за периода 2005 - 2006 г. и 6.8 процентни пункта през 2007 г. Дялът на общите инвестиции в БВП достига 36.8% през 2007 г. Сред атрактивните икономически сектори за инвеститорите през 2007 г. остава търговията, където инвестициите са се удвоили и достигат дял от 17.1% през 2006 г. С висок е ръстът на инвестициите и в селското стопанство за което има принос и усвояването на средства по програма САПАРД.

За индивидуално потребление на населението през четвъртото тримесечие на 2007 г. се изразходва 76.6% от произведения БВП. Реалното увеличение на показателя е 3.4% спрямо съответното тримесечие на 2006 година.

Производителността на труда и доходите в страната продължават да се повишават. През декември 2007 г. средната работна заплата е 480 лв., или с 5.7% повече в сравнение с предходния месец, докато спрямо декември 2006 г. ръстът е 22.4%.

В резултат на последователната политика на увеличение на доходите на населението, равнището на реалните доходи се повишава. През 2005 г. **гарантираният минимален доход (ГМД)**, на който се основават плащанията в системата на социалното подпомагане, е увеличен с 37,5%.

През 2007 г. продължава тенденцията на **нарастване на заетостта и намаляване на безработицата** в страната. По данни от Наблюдението на работната сила (НРС) на НСИ през 2007 г. средногодишния брой на зетите на възраст 15 и повече навършени години (3252.6 хил. души) нараства със 418,6 хил. лица спрямо 2003 г., изцяло в резултат на по-високата активност в търсенето на труд от страна на частните предприемачи.

Коефициентът на заетост за възрастовия интервал 15-64 г. през 2007 г. е 61.7 %, с 9.2 процентни пункта повече спрямо 2003 г. По признака пол, спрямо 2003 г. се отчита нарастване на Коефициентът на заетост при мъжете е нараснал с 10 процентни пункта, като за 2007 г. неговата стойност достига до 66 % . При жените неговата стойност достига до 57.6 %. Независимо от отчетеното увеличение общия коефициент на заетост в България все още е с около 3 процентни пункта по-нисък в сравнение със средната стойност за Европейския съюз.

Едно от главните предизвикателства за икономиката остава качеството на човешкия капитал и структурата на трудовия пазар в България.

Таблица 5. Трудова заетост и безработица през 2007 г.

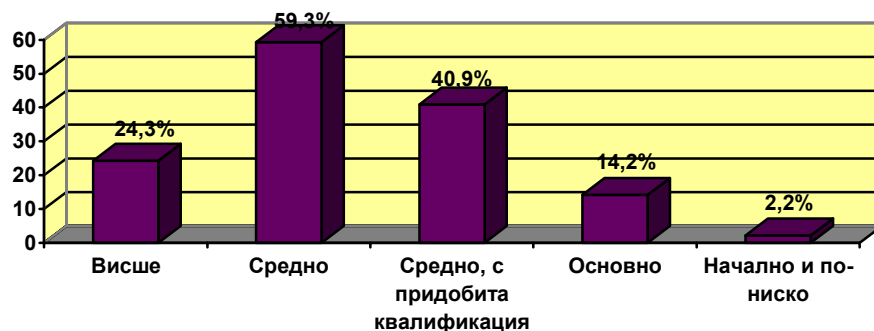
		Процент на трудова заетост при по- възрастните работещи	Трудова заетост	Безработица	Младежка безработица	Дългосрочна безработица
България	%	42.6	61.7	6.9	15.1	4.0
ЕС-25	%	44.9	65.8	7.2	15.1	3.0

Източник: Евростат

Средногодишното равнище на безработицата в Евросъюза (ЕС-27) през 2007 г., по данни на Евростат е съответно 7.1%. Според Евростат, равнището на безработица за 2007 г. в България е 6.9%. Въпреки че общата безработица вече е по-близо до средното равнище в Европейския съюз, **дългосрочната безработица** остава и през 2007 г. един от проблемите на трудовия пазар в страната, тъй като понижава качеството на човешкия капитал. През 2007 г. по данни на НСИ средногодишният брой на продължително безработните лица две и повече години е 103,7 хиляди . Независимо от това, делът на тази група в общата съвкупност на безработните продължава да е много висок – 43.1%. През 2007 г. броят на безработните лица е 240.2 хил., от които 120.7 хил. са мъже и 119.5 хил. - жени. Отчетена е тенденция на намаляване на равнището на безработица и достига 6.9% средно за годината при средно за ЕС равнище за 2007г. от 7.1%. Коефициентът на безработица е 6.9% - с 2.1 пункта по-нисък в сравнение с 2006 година. От общия брой на безработните 44.5 хил. са на

възраст 15 - 24 навършени години. Коефициентът на младежка безработица е 15.1%. През 2007 г. продължава тенденцията на нарастване на броя на продължително безработните лица. По данни на НСИ те са 141.5 хил., или 58.9% от всички безработни. По отношение на образователната структура на населението през 2007 г. се отчита най-голям дял на лицата със средно образование, със или без придобита професионална квалификация, а най-нисък с начално и по-ниско образование.

Фигура 1. Структура на работната сила по степен на образование за 2007 г.

Източник:НСИ

Тенденциите на намаление на безработните лица се наблюдават и съгласно данните от административната статистика на АЗ. През 2007 г. средногодишният брой на безработните, регистрирани в бюрата по труда, намалява до 286 980 души. Това е с 45.7% по-малко в сравнение с 2003 г.

1.1. Демографски промени и тенденции в България

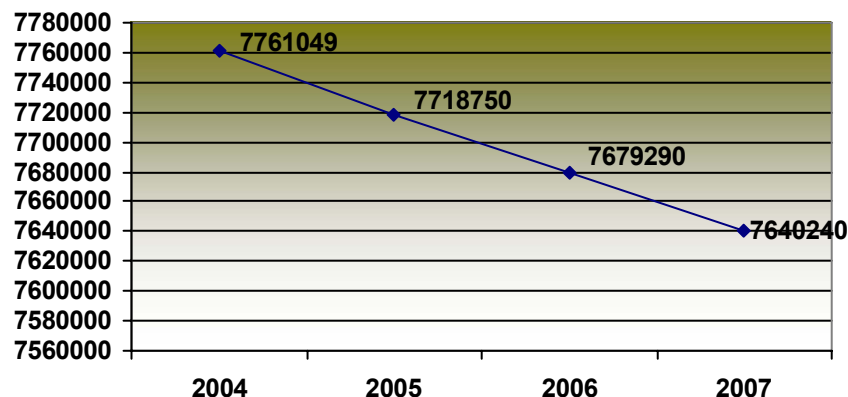
През последните години (2001+) се наблюдават положителни демографски промени и тенденции в демографското развитие на населението. Те се изразяват в забавяне темповете на намаляване на населението, нарастване на броя на ражданията повишаване на равнището на раждаемостта и плодовитостта на родилните контингенти, намаляване на ранната раждаемост, намаляване на детската смъртност, увеличаване на средната продължителност на живота и други. Въпреки това, демографските тенденции в Република България продължават да се характеризират с високи равнища на общата, преждевременната и детска смъртност, по-ниската средна продължителност на живота в сравнение с голяма част от държавите-членки на Европейския съюз, отрицателен естествен прираст и отрицателно външномиграционно салдо.

В контекста на настъпилите демографски промени България не е изключение от останалите европейски държави. Демографските тенденции в Република България имат много силно въздействие върху социалните системи, пазара на труда и качеството на работната сила:

- **Намалява броят на населението:**

В резултат на демографските и миграционните процеси в България продължава да се наблюдава трайна тенденция на намаляване на броя на населението. Към **края на 2007 г.** по предварителни данни изчисленото постоянно население на България е 7 640 240 души. В сравнение с предходната година населението е намаляло с 39 хил. души, или с 0.5%.

Фигура 2. Брой на населението за периода 2004-2007 г.

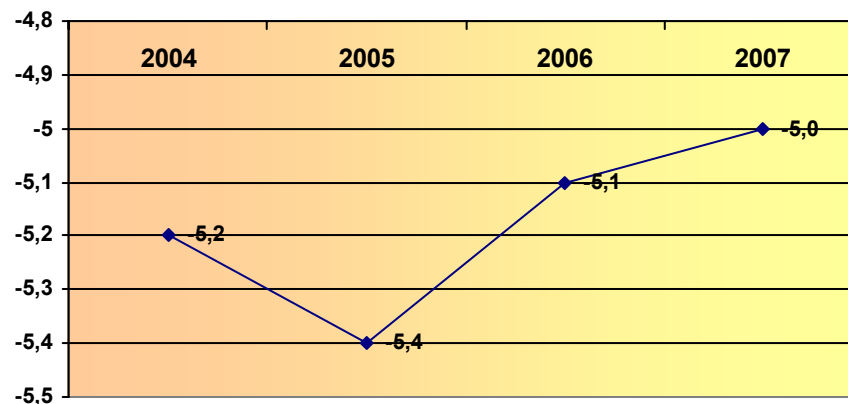
Източник: НСИ

- **Спад в естествения прираст⁴ на населението:**

По предварителни данни на НСИ през 2007 г. стойността на коефициента на естествения прираст (е минус 5.0%). Той е с много голяма отрицателна стойност в селата - минус 12.2%, докато в градовете тази стойност е минус 1.9 %.

Фигура 3. Естествен прираст на 1000 души за периода 2004-2007 г.

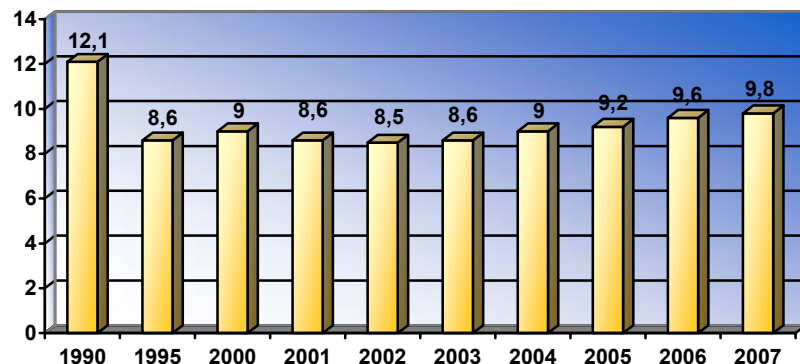
⁴ Разликата между ражданията и умираанията.

В Европа (освен нашата страна) с отрицателен естествен прираст, но с по-ниски стойности са Естония, Румъния, Германия, Унгария и Литва – от минус 1.8‰ до минус 4.0‰. Близък до този в България е отрицателният естествен прираст в Латвия (-4.7‰). Всички останали европейски страни имат положителен естествен прираст със стойности от 0.1‰ в Словакия и Полша до 0.4‰ в Португалия и Австрия. Сравнително висок положителен естествен прираст има в Люксембург (3.7‰) и Франция (4.8‰). С най-висок естествен прираст е Ирландия (8.1‰).

- **Дългосрочна е тенденцията на намаляване на раждаемостта**, въпреки че през последните четири години се наблюдава постепенно увеличение на броя на ражданията. През 2007 г. в България са родени 75 915 деца, от които 75 349, или 99.3%, са живородени. В сравнение с предходната година броят на живородените се е увеличил с 1 371 деца. Коефициентът на раждаемост (брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението) е 9.8 ‰.

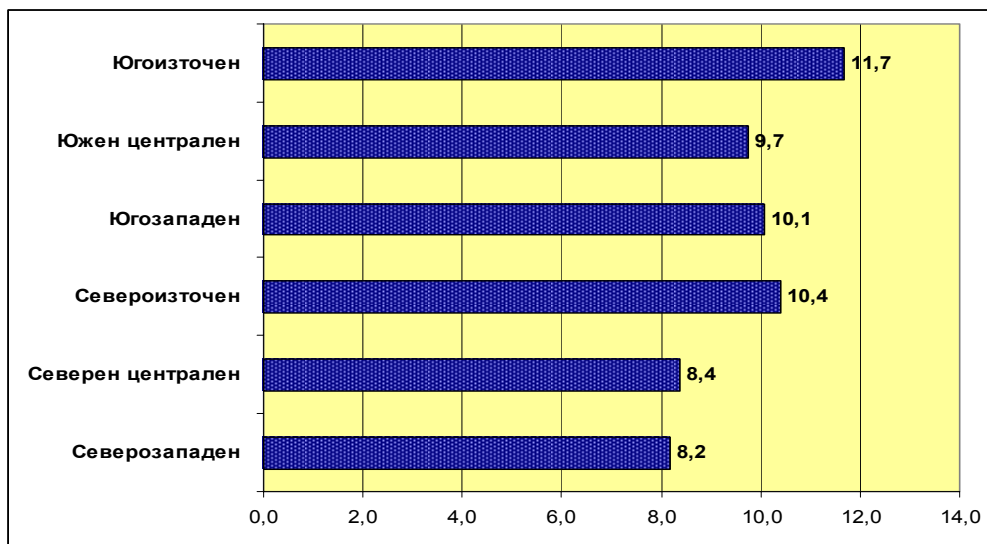
Фигура 4. Коефициент на раждаемост за периода 1990-2007 г.

Източник: НСИ

В Европейски контекст, раждаемостта в България вече е на равнището на раждаемостта в редица европейски страни⁴ като Италия, Гърция, Унгария, Полша, Латвия и Швейцария. С по-ниска раждаемост са Германия, Литва, Австрия и Словения - около и под 9.4‰. За по-голямата част от останалите европейски страни обаче раждаемостта е над 10‰, като най-висока тя е в Ирландия (14.7‰) и Франция (13.1‰). По райони на планиране през 2007 г. най-голяма е стойността на коефициента на раждаемост в Югоизточния район (11.7%), Североизточен район (10.4%) и Югозападен (10.4%). В Югоизточния район на планиране се включват следните области: Бургас, Сливен, Ямбол, Стара Загора. В Североизточен район на планиране се включват следните области: Силистра, Добрич, Варна, Шумен.

Фигура 5. Коефициент на раждаемост по райони на планиране за 2007 г.

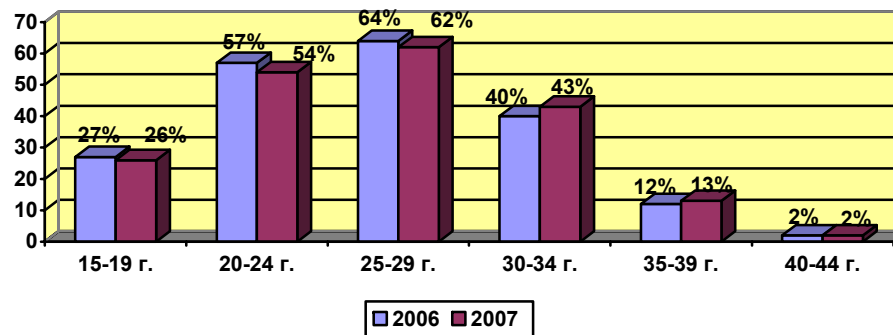

Източник: НСИ

През 2007 г. броят на многоплодните раждания е 1811. В сравнение с предходната година се отчита нарастване на многоплодните раждания с 119 броя.

Разрезът по възраст показва, че както за 2006, така и през 2007 г. най-голям брой деца се раждат от жени на възраст 20-24 и 25-29 години. В същото време тенденцията за изместване на възрастта за раждане към по-високите възрастови групи продължава и през 2007 г. Повишаването на възрастта на майките към контингента на 30-34 и 35-39 годишните е факт, макар разликата с 2006 г. да е в рамките на 2-3%.

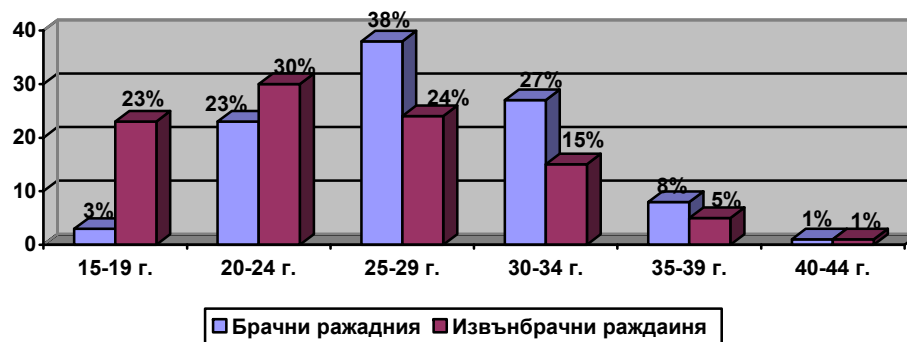
Фигура 6. Относителен дял на ражданията по възраст на майката за 2006 и 2007 г.

Източник: НСИ

През последните години започна да се формира тенденция на увеличаване на абсолютния и относителен дял на **извънбрачните раждания**. За разлика от 2006 г. когато извънбрачните раждания имат превес от 2% (304 случая), през 2007 г. съотношението на техните дялове се изравнява – 50% брачни раждания, на 50% извънбрачни. Извънбрачните раждания са по-често срещани при по-младите жени на възраст 15-19 и 20-24 години. С нарастване на възрастта значително повече са родените в брак деца – 14% за възрастовата група 25-29 г.; 12% при 30-34 годишните и 3% при жените на възраст 35-39 г. Високата извънбрачна раждаемост може да се обясни със значителното нарастване на броя съжителствата сред младите хора без те да са оформени в юридически брак. За 62.4% от извънбрачните раждания има данни за бащата, а за 18.9% от всички живородени деца бащата е "неизвестен".

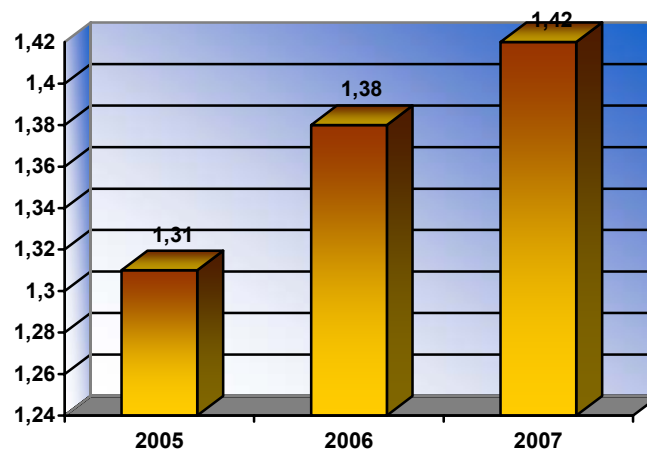
Фигура 7. Относителен дял на брачните и извънбрачни раждания по възраст на майката за 2007 г.

Източник: НСИ

Формиралата се тенденция на нарастване на раждаемостта през последните четири години се дължи предимно на повишаване на плодовитостта на родилните контингенти, измерена чрез тоталния коефициент на плодовитост. Докато през 2002 г. средният брой живородени от една жена е бил 1.21 деца, то през 2006 г. той достига 1.38, а през 2007 г. е 1.42 деца. **Това е най-високата стойност на плодовитостта след 1993 г., когато коефициентът на плодовитост е бил 1.45 деца.** Като се има предвид, че броят на жените във фертилна възраст намалява и се увеличава тоталният коефициент на плодовитост може да се констатира, **че увеличеният брой на ражданията се дължи основно на ражданията на деца от по-висок ранг, т. е. предимно на второто дете.**

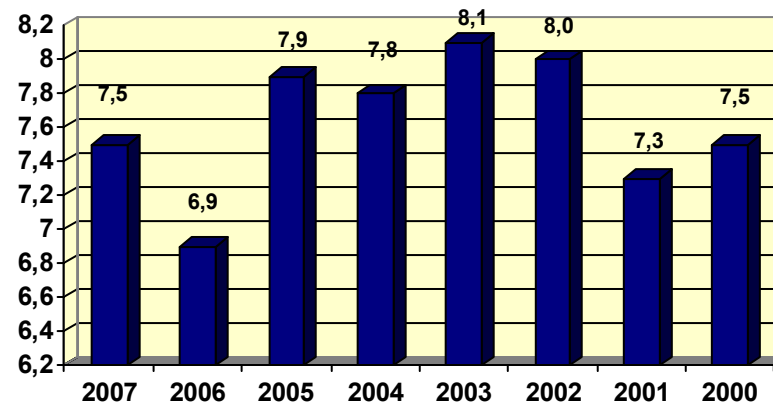
Фигура 8. Тотален коефициент на плодовитост за периода

Източник: НСИ

През 2007 г. се наблюдава сравнително висока стойност на коефициента на мъртва раждаемост, която е – 7.5%. В сравнение с предходната година увеличението е с 0.6 пункта.

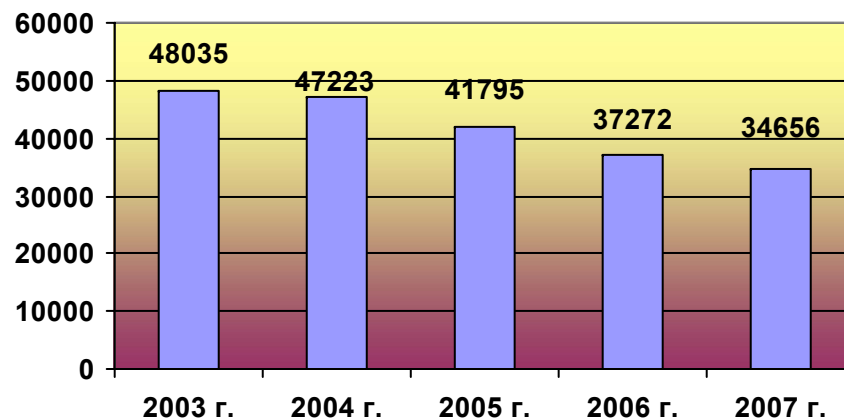
Фигура 9. Коефициент на мъртва раждаемост за периода 2000-2007 г.

Източник: НСИ

През 2007 г. се констатира стабилна тенденция на намаляване на **броя на абортите** в рамките на периода 2003 – 2007 г. Разликата през 2007 г. в сравнение с 2003 г. е 13379 броя. По данни на Националния център по здравна информация общият брой регистрирани аборти през 2007 г. е 34656. Легалният аборт продължава да се използва като метод на контрацепция, макар да са известни вредите за здравето и детеродната способност на жената.

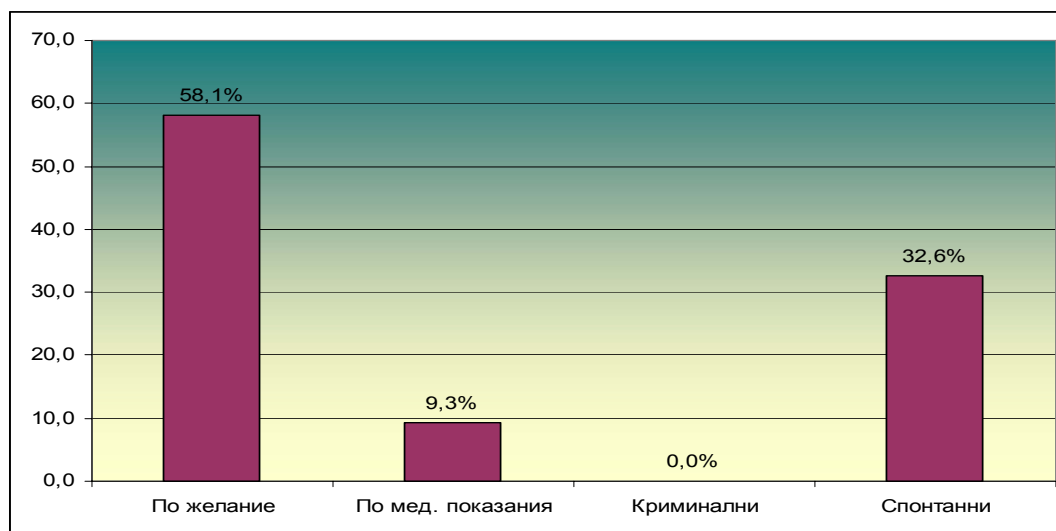
Фигура 10. Брой аборти за периода 2003 – 2007 г.

Източник: НЦЗИ

Данните от НЦЗИ сочат, че през 2007 г. водеща причина за аборт е собственото решение на жените – 58.1%. Спонтанните аборти са втората най-често срещана причина за аборт – 32.6% от случаите.

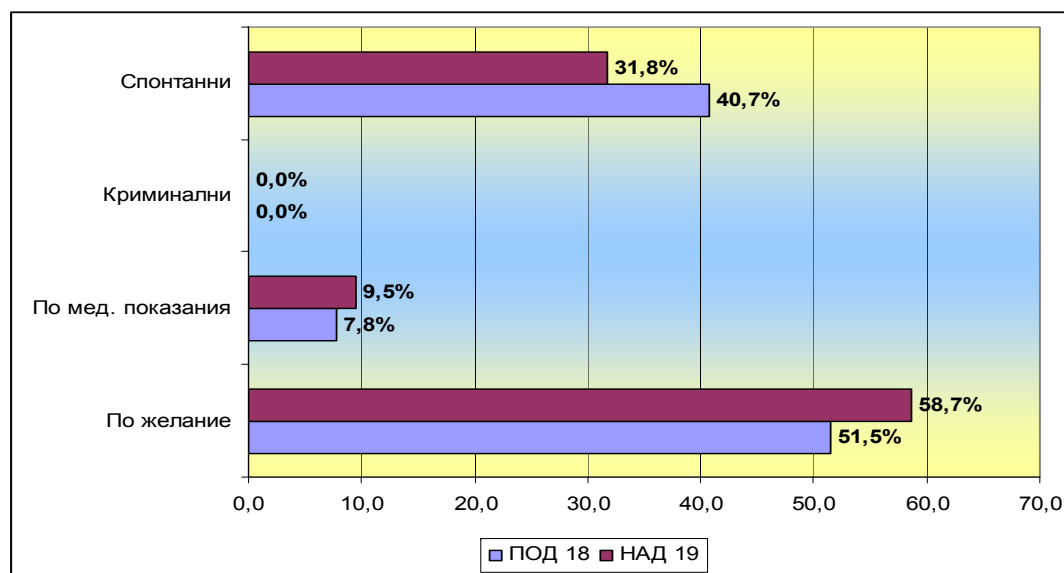
Фигура 11. Относителен дял на абортите по причини през 2007 г.

Източник: НЦЗИ

Анализирайки възрастовата структура на жените, правещи аборт може да се заключи, че тези над 19 г. по-често правят аборт, в сравнение с момичетата под 18 г. Разликата между жените над 19 г., които правят аборт са с 28786 повече, в сравнение с тези под 18 г. Очертава се зависимост между възрастта и причината, поради която се прави аборт. С нарастване на възрастта се увеличава и собственото желание, като причина за аборт – 58.7% от жените над 19 г. го извършват по собствено желание. От друга страна спонтанните аборти са по-често срещана причина за аборти при по-младите момичета – 40.7%.

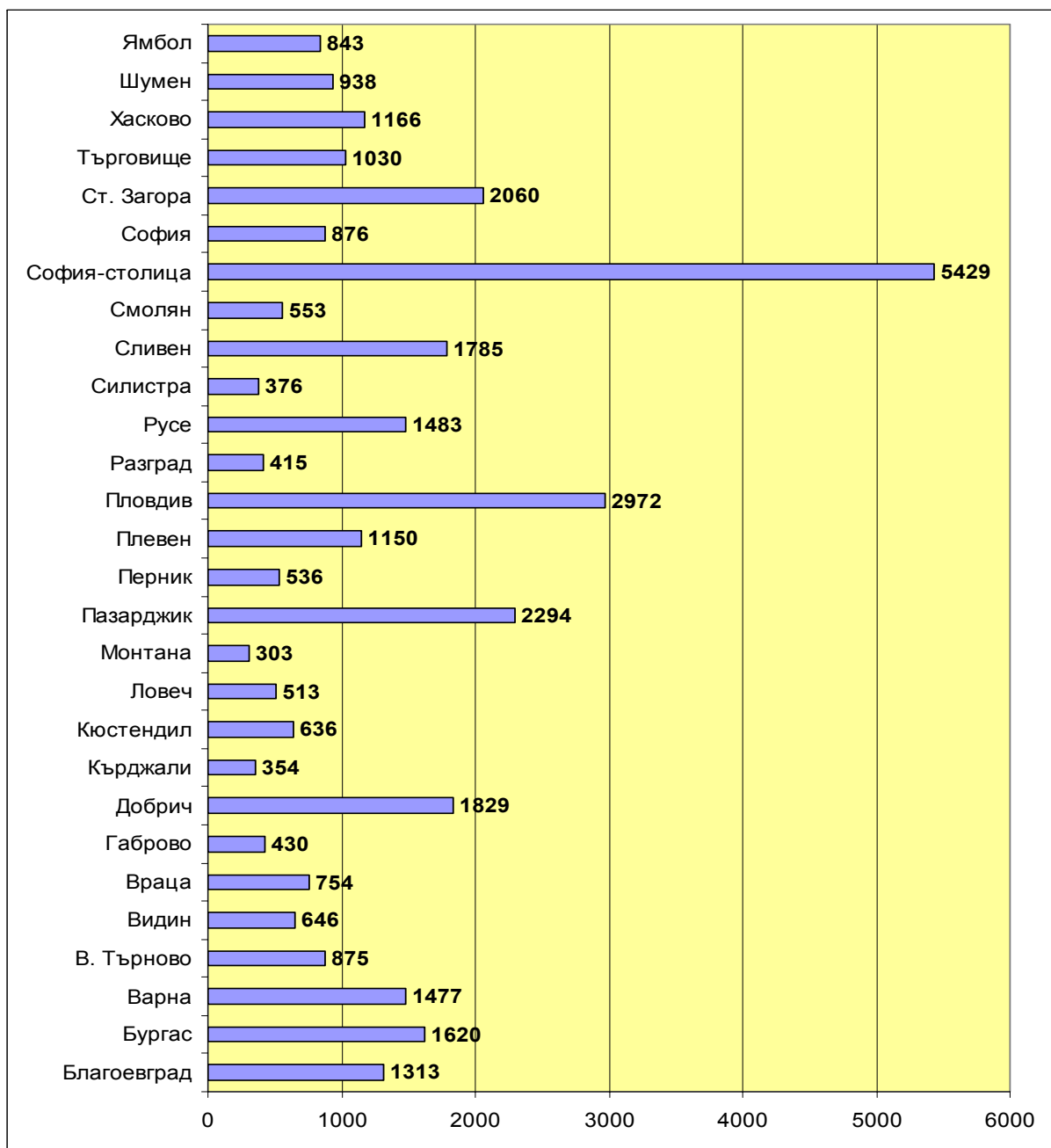
Фигура 12. Относителен дял на абортите по причини на жените под и над 18 г. за 2007 г.

Източник: НЦЗИ

В териториален аспект през 2007 г. броят на абортите е съсредоточен най-вече в по-големите областни градове като: София – 5429 бр.; Пловдив – 2972 бр.; Пазарджик – 2294 бр. и Стара Загора – 2060 бр.

Фигура 13. Брой абрти по области за 2007 г.

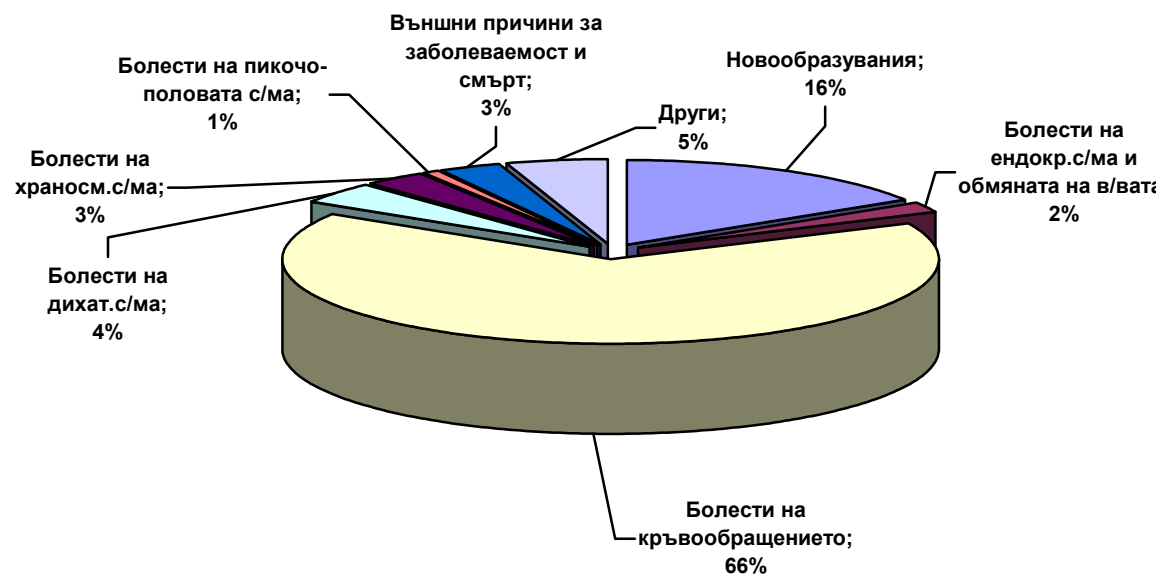
Източник: НЦЗИ

- **Висока е общата смъртност**

Анализът демографското състояние в България показва, че една от тревожните тенденции е високото ниво на **обща, преждевременна и детска смъртност**. През 2007 г. коефициентът на **обща смъртност** достига до 14,8‰. Смъртността продължава да бъде по-висока сред мъжете (16.1‰) отколкото сред жените (13.5‰) и в селата (20.7‰) отколкото в градовете (12.3‰).

Показателят за **преждевременна смъртност** представлява относителен дял на умираанията на лица под 65-годишна възраст към общия брой умираания. През 2007 г. той достига 24.1%, като в сравнение с предходната година се отчита намаление в размер на 0.5 пункта. Смъртността при мъжете в различните възрастови подгрупи на този интервал е два до три пъти по-висока от тази при жените. Следователно поддържането на високото равнище на смъртността се дължи на умираанията в по-високите възрасти. В сравнение с европейските страни равнището на общата смъртност на населението в България е доста по-високо. С най-ниска смъртност са Ирландия - 6.6‰, Люксембург - 8‰, и Нидерландия - 8.3‰. Приблизително на същото равнище е смъртността във Франция и Испания – 8.4‰. За по-голямата част от страните на Европа нивото на смъртността е в границите между 9.0 и 10.0‰. В няколко държави (Естония, Литва, Унгария и Румъния) коефициентът на смъртност е между 12.0‰ – 13.2‰. С по-висока смъртност, близка до тази в България, е Латвия (14.5‰).

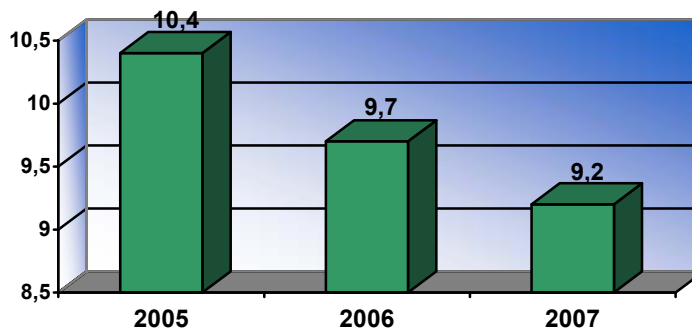
Фигура 13. Смъртност по причини за 2006 г.

Източник: НСИ

В демографското развитие на България все още е високо ниво на **детска смъртност**. Независимо от това, че през последните години в България се наблюдава намаляване на коефициента на детска смъртност, през 2007 г. неговата стойност е 9.2‰, което е една сравнително висока стойност на фона на стойността на коефициента в редица Европейски страни, където той варира между 3.0 и 5.0‰. В Унгария, Полша, Литва, Словакия и Латвия нивото на този показател е в границите между 5.7 и 7.6‰. Само Румъния има по-висока стойност на показателя от нашата страна – 13.9‰.

Фигура 14. Коефициент на детска смъртност за периода 2005-2007 г.

През 2007 г брой на умрелите деца до 1 г. е 690. По признака местоживеене се отчита превес на умрелите деца в градовете с 204 броя, в сравнение със селата. Спрямо предходната година се отчита намаление със 30 броя в общия брой на умрелите деца до 1 г. За разлика от коефициента на детска смъртност, който за 2007 г. бележи намаление, при коефициента за вътреутробна смъртност се отчита нарастване в сравнение с предходната година се отчита нарастване с 0.52 пункта.

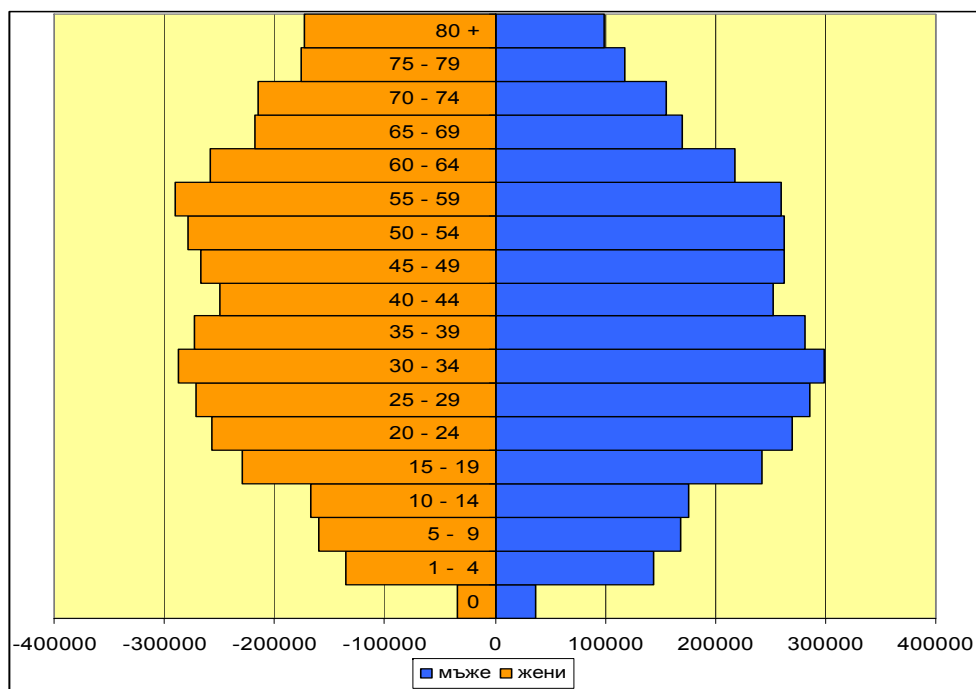
Фигура 15. Коефициенти на раждаемост и обща смъртност за периода 2000-2007 г.

Източник: НСИ

Основен фактор, обуславящ динамиката в общата смъртност е процесът на **демографско остаряване**. Средната възраст на населението през 2007 г. общо за страната е 41.5 години, като през 2001 г. тя била 40.4 години. В градовете този показател има стойност 39.9 години, а в селата - 45.4 години. Средната продължителност на живота на населението за 2007 г. е 72.7 години. Населението в над-трудоспособна възраст през 2007 г. е 22.5 % от цялото население. За една година то е намаляло с 22 хил. души. Това се дължи на естественото движение на населението (смъртността) и на изключването от тази категория на част от жените поради промяната във възрастовата граница за пенсиониране и отнасянето им към трудоспособното население.

Фигура 16. Население по пол и възраст за 2007 г.

В Европейски контекст средната продължителност на живота при мъжете в някои от европейските страни като Естония, Латвия и Литва е по-ниска, а в Унгария и Румъния е равна на тази в България. За всички останали страни този показател е с по-висока стойност и достига до 79 години. При жените средната продължителност на живота само в Румъния и Латвия е близка до тази в нашата страна. В Естония, Чехия, Унгария, Литва, Полша и Словакия средната продължителност на живота за жените е между 77 и 80 години. Във всички останали европейски страни средната продължителност на живота сред жените е над 80 години, като във Франция и Испания тя е над 84 години.

- **Намалява брачността и се променя семейният модел.**

През 2007 г. продължава устойчивата тенденция на забавяне на сключването на брак или въздържане от брак. Налице са тенденции за формиране на **нов тип семейно поведение** в страната – съжителство с партньор без официално сключен брак. Според преброяването на населението от 01.03.2001 г. в съжителство без брак живеят 314 718 души.

През 2007 г. са регистрирани 29 640 юридически брака, които са с 3 хил. по-малко от предходната година и достигат броя на браковете през 2002 година. От тях 79.1% са осъществени от населението в градовете. В селата са сключени 6 184 брака.

По данни на НСИ през 2007 г. коефициента на брачност е 3.9%. В сравнение на предходната година се отчита намаление в неговите стойности в размер на 0.4 пункта. Отчетените промени се дължат предимно на продължаващата се тенденция на съжителство без брак.

По отношение на средната продължителност на брака в България се констатира тенденция на нарастване. За 2007 г. средната продължителност на брака е 14.6 г. По признака местоживееене се отчитат нарастване на продължителността в селата в сравнение с градовете. За 2007 г. средната продължителност на брака в градовете е 14.4 г., а в селата 15.8 г.

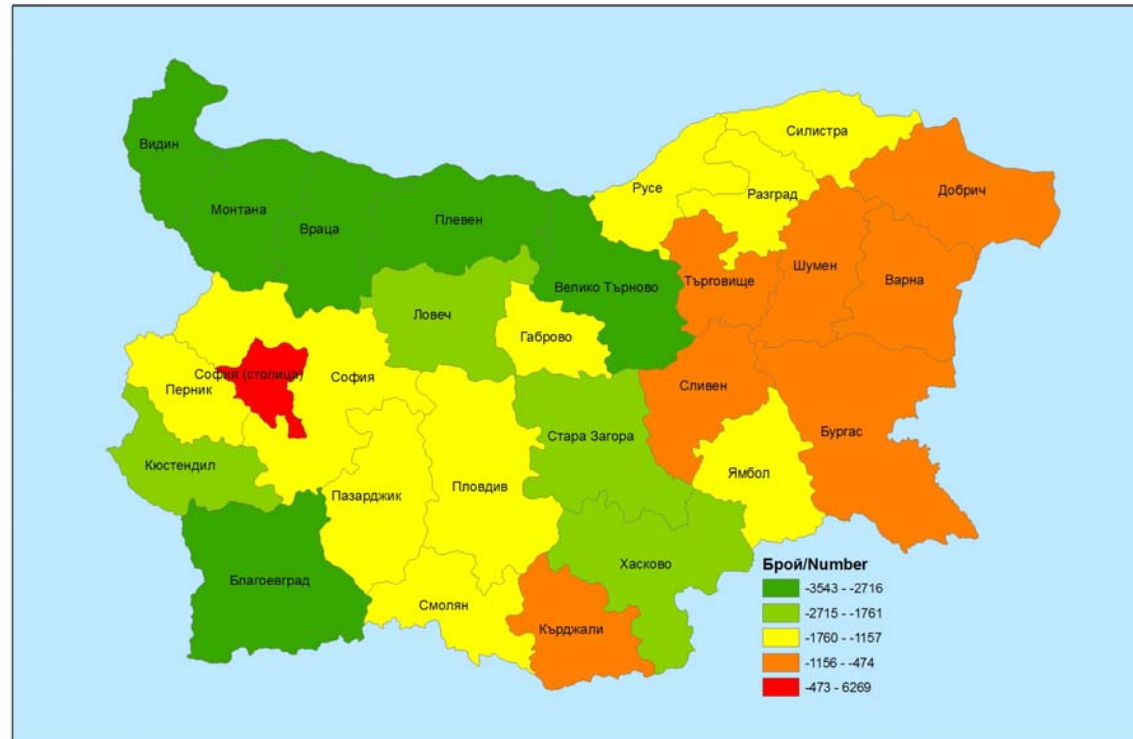
През 2007 г. стойността на коефициента на бракоразводност е 2.1%. Спрямо предходната година се отчита нарастване в размер на 0.2 пункта. За настоящата година се наблюдава нарастване на средната продължителност на брака с 0.6 пункта. За 2007 г. неговата стойност е 14.6. Средната възраст при развод за 2007 г. за мъжете е 41.4 г. години, а за жените е 38 г. В сравнение с 2006 г. се отчита нарастване на възрастта за развод, както при мъжете, така и при жените.

- **Териториално разпределение на населението**

От 2007 г. механичното движение на населението включва лицата, които са променили настоящия си адрес в рамките на страната и извън нея. През 2007 г. в преселванията между населените места в страната са участвали близо 151 хил. души, които са с 36 хиляди повече в сравнение с предходната година. Най-голямо движение има по направлението "град-град". Близо 57.7 хил. души са сменили местоживееенето си от един град в друг. С по-малък обхват са миграционните потоци по направленията "град-село" – 43.4 хиляди и 33.2 хиляди по направлението "село-град". Най-слабо изразено е движението между селата. От всички мигранти през 2007 г. 16.7 хил. души са се преселили от селата в селата. В резултат на преселванията между градовете и селата, населението на селата се е увеличило с близо 10 хил. души, респ. с толкова е намаляло населението в градовете.

През 2007 г. официално пред органите на гражданска регистрация 2 960 лица са заявили за смяната на своя настоящ адрес в страната с нов в чужбина, т. е. за статистиката на населението те се считат за емигранти. За същата година 1 560 души са променили своя настоящ адрес в чужбина с нов настоящ адрес в страната. Тези лица статистиката определя като имигранти. В резултат на двата потока на външната миграция населението на страната е намаляло с 1 400 души¹⁰. Трябва да се има предвид, че външно-миграционните потоци обхващат значително по-голям брой лица. В съответствие с Резолюция № 862 от 11.07.2007 г. на Европейския парламент и Съвета на Европа, за по-пълното обхващане и оценяване на външната миграция НСИ започна подготовка за организирането и провеждането на специализирани статистически наблюдения на външната миграция през 2008 година.

Общ прираст на населението през 2006 г.
Total change of population in 2006

Като цяло през 2006 г. продължава тенденцията на обезлюдяване на населението. Наблюдават се значителни диспропорции в териториалното разпределение на населението. Основните миграционни потоци са насочени към София област, където по данни на НСИ през 2006 г. се отчита нарастване на механичния прираст на населението в тази област в размер на 5796 души. Във всички останали области се отчита отрицателен естествен прираст на населението. Най-големи отрицателни стойности има в областите Видин, Монтана, Враца, Плевен, Велико Търново и Благоевград, където и през 2006 г. продължава в най-голяма степен да се задълбочава процеса на обезлюдяване.

Част 3. НАЦИОНАЛНАТА ДЕМОГРАФСКА ПОЛИТИКА

3.1. Приоритети за 2008 г.

Политиката за демографско развитие на населението е важна съставна част от цялостната политика за икономическо, културно и социално развитие на страната. Устойчивото развитие е средство за осигуряване на благосъстоянието на българските граждани - както на живеещите днес, така и на бъдещите поколения. Гаранциите за устойчиво развитие се създават с разумно и балансирано управление на населението, ресурсите и околната среда.

Демографското развитие на страната ни е национален и социален приоритет от огромно значение, изискващ максимална концентрация на усилията и провеждане на активна, целенасочена и последователна правителствена политика, както и обединение и координиране на действията на органите на властта, институциите и структурите на гражданското общество на централно, регионално и местно ниво.

Основната цел през периода 2006-2020 г. на Стратегията за демографско развитие е забавяне темповете на намаляване броя на населението с тенденция за стабилизирането му в дългосрочен план и осигуряване на високо качество на човешкия капитал, включващ хората с тяхното здравословно състояние, образование, способности и умения.

Обект на демографската политика е цялото население на Република България. Тя се основава върху отчитането на особеностите и специфичните потребности, характерни за всяка от трите основни фази на човешкия жизнен цикъл (младост, трудоспособна възраст и пенсионна възраст).

Анализът на демографската ситуация в страната показва, че поради голямата инерционност, с която се характеризират демографските процеси, увеличаването на броя на населението не може да бъде обоснованата политика за България в периода до 2020 г. По-нататъшното намаляване и остаряване на населението вече са предварително програмирани, предвид постигнатото възрастово разпределение и намаления брой жени във фертилна възраст. **Ето защо, реалистична цел на демографската политика до 2020 г. е забавяне на намаляването на броя на населението чрез целенасочено въздействие върху естественото движение на населението (раждаемост, смъртност, бракове и разводи) и върху миграционните процеси. То е насочено към постигане на оптимален баланс на населението.** Към трите детерминанти, определящи размера и структурата на населението, които се разглеждат като ключови, се прибавят и образователния и здравен статус на населението. Това означава да се установят такива пропорции по пол, възраст, образование и здравен статус, които да способстват за устойчиво повишаване на качеството на живота на хората.

В съответствие с приетата Национална стратегия за демографско развитие на Република България за периода 2006 – 2020 г. демографската политика се развива в рамките на два под-периода:

- **До 2010 г.** приоритетите и действията на демографската политика следва да бъдат насочени към изграждане на основните елементи на активната демографска политика, вкл.:
 - промяна и доразвитие на нормативната база;

- създаване на нови, укрепване и координиране на съществуващи управленски структури;
- осигуряване на финансиране и реформиране на системите, имащи пряко отношение към демографското развитие (образователна система, здравеопазване, система за социална закрила на семейството и децата)
- **От 2010 г. до 2020 г.** следва последователно да бъдат въведени всички компоненти на активната демографска политика, заложи в демографската стратегия.

Четири са основните приоритети на демографската политика:

- Забавяне на негативните демографски процеси и забавяне на намаляването на броя на населението;
- Преодоляване на негативните последици от остаряването на населението чрез подобряване на качествените характеристики на човешкия капитал;
- Постигане на социална кохезия и създаване на равни възможности за пълноценен репродуктивен живот за всички социални групи;
- Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата.

Осъществяването на приоритетите на демографското развитие на страната е възможно в условията на макроикономическа стабилност, устойчив икономически растеж, повишаване на икономическата активност, заетостта и доходите на населението. Предлаганите мерки и действия за демографско развитие през 2008 г. се разглеждат като елемент от общата концепция за устойчиво развитие, според която население, жизнена среда и условия на живот и икономика се обуславят взаимно и си взаимодействат.

През 2008 г. демографската политика ще бъде насочена към съчетаването на хоризонталния с вертикалния подход за социално въздействие. Това ще бъде осъществено чрез максималното мобилизиране на възможностите за социално и икономическо въздействие върху **тоталното социално възпроизводство на човешките ресурси** в съчетание с мерки за въздействие върху **диференцираното социално възпроизводство** на отделни социални групи със специфични потребности (деца от проблемни семейства или без родители, хора с увреждания, безработни, хора с ниска грамотност или неграмотни, болни, възрастни хора, хора с ниски доходи и др.).

През 2008 г. ще се акцентира върху провеждането на политика за преодоляване на негативните демографски тенденции, насърчаване на раждаемостта, инвестиции в социалното развитие на децата и семействата, младежите и възрастните хора, и гарантиране на равни възможности и преодоляване и превенция на дискриминацията, чрез:

- изграждане на работещ и ефективен национален механизъм за реализация на демографската политика;
- изграждане на административен капацитет за ефективно прилагане на националния механизъм за реализация на демографската политика;
- изграждане на работещ и ефективен национален механизъм за реализация на политиката за равни възможности за всички;

- изграждане на административен капацитет в рамките на националния механизъм;
- създаване на условия за осигуряване на равен достъп до ресурсите на обществото и равноправно участие в създаването и потреблението им за групи в неравностойно положение.

3.2. Целеви групи

През 2008 г. демографската политика ще бъде ориентирана приоритетно към следните **целеви групи** по основните стратегически направления, заложи в Националната стратегия за демографско развитие на Република България (2006–2020г.):

Направление №1 Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца:

- Семейства с деца до 18 г.;
- Жени и мъже в репродуктивна възраст;
- Млади семейства до 35-годишна възраст;
- Семейства, в които майката/ бащата учи за получаване на висше образование;
- Бременни жени и родилки;
- Майки с деца;
- Осигурени майки, които искат да се върнат на работа, преди изтичане на две годишния срок на обезщетение за отглеждане на дете до 2г.
- Майки/осиновителки с право на отпуск за отглеждане на малко дете по чл.164, ал. 1 от Кодекса на труда и с право на обезщетение по чл. 53, ал. 1 или по чл.54, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване, както и самоосигуряващите се, осигурени за риска “майчинство”.
- Самотни родители (осиновители) с деца до 3-годишна възраст;
- Деца на възраст от 0 до 18 г.
- Деца, отглеждани в специализирани институции.

Направление №2 Увеличаване на средната продължителност на живота

- Цялото население

Направление №3. Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст

- Висококвалифицирани млади хора;

- Младежи над 16-годишна възраст;
- Младежи в неравностойно положение на пазара на труда (младежи, маргинализирани групи, безпризорни деца, деца от социални институции и деца със степен на намалена възможност за социална адаптация).
- Млади семейства;

Направление № 4. Разработване на имиграционна политика

- Български граждани, живеещи в чужбина;
- Българи от българската диаспора, които нямат и желаят или които отскоро са придобили българско гражданство;
- Чужди граждани с български произход, желаещи да се завърнат в България;
- Потенциални имигранти и вече имигрирали в България чужди граждани.

Направление №5: Преодоляване на последиците от застаряване на населението

- Населението на възраст над 65 г.;
- Населението в трудоспособна възраст (15-64 г.);
- Лица на възраст над 65 г., живеещи в специализирани институции;
- Безработни жени над 50-годишна възраст и мъже над 55-годишна възраст, регистрирани в ДБТ;
- Безработни лица, които активно търсят работа и са регистрирани в ДБТ;

Направление №6: Подобряване на репродуктивното здраве на населението

- Населението в репродуктивна възраст (15-49 г.);
- Младежи до 18-годишна възраст;
- Бременни жени и родилки;
- Млади семейства с доказана невъзможност за раждане на деца (независимо от мъжки или женски доказан стерилитет или друго заболяване);
- Мъже с доказан стерилитет;
- Хора живеещи с ХИВ/СПИН;
- Хора от уязвими групи – интравенозни наркомани, проституиращи жени и мъже, лица лишени от свобода и др.

Направление №7: Повишаване на общото образователно равнище, демографската информираност и сексуалната и репродуктивна култура на населението

- Младежи до 18-годишна възраст, обхванати в системата на образованието и извън нея;
- Неграмотни лица живеещи под прага на бедност;

- Неграмотни или с ниска грамотност безработни до 29 годишна възраст, регистрирани в ДБТ;
- Лица в трудоспособна възраст (безработни и заети лица) извън системата на началното, средното и висшето образование;
- Лица с и над 50 % намалена работоспособност,
- Безработни, изтърпели наказание “лишаване от свобода” в срок до 12 месеца от освобождаването от мястото на изтърпяване на наказанието, регистрирани в ДБТ.

Направление №8: Осигуряване на равни възможности за пълноценен репродуктивен живот в добро здраве за всички социални групи

- Жени и мъже;
- Деца и подрастващи в неравностойно положение;
- Лица с увреждания;
- Представители на етнически малцинствени групи;
- Лица от уязвими групи – наркозависими, лица с ХИВ/СПИН и др.

Направление №9: Развитие на солидарност между поколенията

- Населението на възраст над 65 г.;
- Възрастни хора над 70 години, живеещи сами;
- Населението в трудоспособна възраст (15-64 г.);

Направление №10: Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и в селата

- Населението живеещо в слабонаселени райони;
- Населението, живеещо във високопланински райони;
- Населението, живеещо в погранични райони;
- Населението, живеещо в икономически изостанали райони;
- Населението, живеещо в слаборазвити селски райони;
- Населението, обитаващо квартали с концентрация на бедност;
- Общински и областни администрации.

3.3. Укрепване и развитие на институционалния капацитет за изпълнение на демографската политика

Хоризонтални и секторни измерения на демографската политика

Едно от най-важните условия за успешно изпълнение на целите на Националната стратегия за демографско развитие 2006-2020 г. и на годишните планове към нея е наличие на развит капацитет на всички институции и партньори на национално, регионално и местно равнище. Ето защо, следва да се предприемат определени действия за подпомагане повишаването на капацитета и подобряване на координацията между отделните институции при изпълнението на демографската политика и реализиране на следните мерки:

- Изграждане на работещ **Национален механизъм за планиране, бюджетиране, мониторинг и оценка на изпълнението на хоризонталните политики** в областта на демографското развитие на населението и създаване на условия за равни възможности за всички. В него ще участват всички заинтересовани институции на национално и местно ниво;
- Всеобхватно внедряване и прилагане на **мейнстрийминг подход** на всички нива и във всички области и сфери на социалния, икономическия и политическия живот за решаване на проблемите, свързани с демографското развитие на населението и на равното третиране и равните възможности за всички;
- Апробиране на приетата с Решение на Министерски съвет от 15.11.2007 г. **Система от индикатори и показатели за проследяване, мониторинг и оценка на въздействието** на демографската политика;
- Разработване и **внедряване на система от електронни регистри** на бенефициентите на политиките и програмите в областта на демографското развитие и равните възможности. Развитие на национална и особено на секторна статистика, проследяваща измененията в социалната стратификация;
- Предприемане на **широка изследователска дейност** в областта на развитието на населението и демографските процеси;
- Въвеждане на **критерии и механизми за прозрачност, отчетност, ефективност и ефикасност** на дейностите;
- Изграждане на **устойчиви институционални и социални партньорства**.
- Разработване и осъществяване на **общонационални и регионални програми** за преодоляване на съществуващи неравенства;
- Въвеждане на задължителна **държавна демографска експертиза** на всички социално и национално значими нормативни актове, планове и проекти.
- Провеждане на широко мащабни **национални и международни кампании за повишаване на демографската култура** на институции и население и на социалната отговорност на държавата, бизнеса, неправителствените организации и средствата за масова информация;
- **Повишаване на капацитета на администрацията на централно и регионално ниво** за провеждане на демографската политика и на политиката на равни възможности за всички.
- Провеждане на **текущи специализирани курсове** за повишаване на информираността по демографските проблеми и по проблемите за равните възможности на всички нива в образователната система.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

ПРОЕКТ

**ПЛАН ЗА 2008 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (2006-2020г.)**

НАПРАВЛЕНИЕ	МЕРКИ / ДЕЙНОСТИ	ОТГОВОРЕН ОРГАН	ФИНАНСИРАНЕ
<i>Направление 1</i> Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца	Мярка 1.1. Финансови стимули за раждане и отглеждане на дете:		
	1.1.1. Изпълнение на програма: „Подпомагане на семейства с деца”: <ul style="list-style-type: none">• Еднократни помощи при раждане на дете по ЗСПД;• Месечни помощи за отглеждане на дете до 1г. по ЗСПД;• Месечни помощи за дете до навършване на средно образование, но не повече от 20 г. възраст по ЗСПД;• Целеви помощи за ученици по ЗСПД.	МТСП, АСП	Бюджет на МТСП и АСП: 386 303 000 лв.

1.1.2. Поемане на по-голяма част от издръжката на децата на бедни семейства като се дава предимство на поемането на издръжката им в детски предучилищни заведения, безплатно столово хранене, подпомагане с учебници, облекло и др.	МОН, МТСП, АСП	В рамките на утвърдения бюджет за 2008 г. на МОН, МТСП и АСП.
Мярка 1.2. Съвместяване на родителството с трудово-професионална реализация чрез:		
1.2.1. Изпълнение на Национална програма “В подкрепа на майчинството”	МТСП, АЗ, АСП	Държавен бюджет: 4 688 241 лв., от които 1 520 241 лв. от бюджета за активна политика на МТСП и 3 168 000 лв. от бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство”.
1.2.2. Проект „Фамилни центрове за деца”	МТСП, АЗ и общините-партньори през 2008 г.	Финансиране: 17 245 лв. в рамките на бюджета на МТСП.
Мярка 1.3. Образование, здравеопазване и социално развитие на децата:		
1.3.Предоставяне на помощи под формата на социалните инвестиции в децата	МТСП, АСП	В рамките на утвърдения бюджет на МТСП и АСП

<p>Мярка 1.4. Утвърждаването на семейството като базов компонент на обществото и насърчаване на родителите за отглеждане на децата в семейна среда:</p>		
<p>1.4.1. Изпълнение на програма: „Закрила на децата чрез преход от институционални грижи към алтернативни грижи в семейна среда”</p>	<p>МТСП, АСП</p>	<p>Бюджет АСП: 6 000 000 лв.</p>
<p>1.4.2. Намаляване на броя на децата в специализирани институции и насърчаване на отглеждането на децата в семейна среда. /Продължава до 2009г./</p>	<p>МТСП, АСП</p>	<p>В рамките на Закона За държавния бюджет за 2008 год.</p>
<p>1.4.3. Осигуряване на грижи за отглеждане и възпитание на децата извън биологичното семейство, когато родителите са в невъзможност за това /поради болест, алкохолизъм, наркомания, при влязла в сила в присъда/.</p>	<p>МТСП, АСП</p>	<p>В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на АСП</p>
<p>Мярка 1.5. Създаване на условия за подобряване качеството на живот на децата, настанени в специализирани институции.</p>		
<p>1.5.1. Мониторинг върху спазване правата на децата и качеството на услуги за деца</p>	<p>ДАЗД</p>	<p>Бюджет на ДАЗД 110 000 лв.</p>
<p>1.5.2. Мониторинг на процеса на разработване на институционални проекти за бъдещото развитие на специализираните институции за деца</p>	<p>ДАЗД, НСОРБ</p>	<p>Бюджет на ДАЗД 1 520 лв. В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на НСОРБ</p>

	1.5.3. Ежегодно проучване за състоянието и броя на децата в специализираните институции за деца в страната	ДАЗД, НСОРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на ДАЗД, НСОРБ
	1.6. Развиване капацитета на административни структури, работещи по закрилата на децата	ДАЗД, НСОРБ	Бюджет на ДАЗД 20 000 лв. В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на НСОРБ
	1.7. Насърчаване на детското участие в обществено – политическия живот	ДАЗД, НСОРБ	Бюджет на ДАЗД 33 500 лв. В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на НСОРБ
	1.8. Услуги за осигуряване на специализирана помощ и подкрепа на децата и родителите в национален мащаб	ДАЗД, НСОРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на ДАЗД, НСОРБ
	1.9. Он-лайн консултиране на децата и младежите по проблеми, свързани със защита на техните права, сексуално и репродуктивно здраве, физическо и хормонално съзряване, насилие, интернет и общуване в интернет пространството, взаимоотношенията между връстници, зависимости, проблеми в семейството, училищни проблеми и свободното време.	ДАЗД	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на ДАЗД

	1.10. Он-лайн консултиране на родители в подкрепа на отглеждането и възпитанието на децата в семейна среда	ДАЗД	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на ДАЗД
	1.11. Националната гореща телефонна линия за деца за кризисна интервенция, консултиране, специализирана информация за правата на децата и насочване към подходящи доставчици на услуги.	ДАЗД	Съвместен проект с ДАЗД и УНИЦЕФ 10 000 лв.
	1.12. Намаляване броя на децата, жертва на пътно- транспортни произшествия, във връзка с ангажиментите по Европейска харта за пътна безопасност.	ДАЗД, НСОРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на ДАЗД, НСОРБ
Направление 2: Увеличаване на средната продължителност на живота:	Мярка 2.1. Предприемане на мерки за намаляване на детската смъртност.	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
	2.1.1. Усъвършенстване на промотивно–профилактичната дейност (имунизации, правилно хранене, превенция на травматизма, ограничаване на влиянието на вредните фактори и неинфекциозни заболявания със социално-значим характер).	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
	2.1.2.Повишаване на качеството на първичната медицинска помощ и улесняване на достъпа до специалист.	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
	2.1.3. Качествена и достатъчна рехабилитация на деца с увреждания и социално-значими заболявания.	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.

2.1.4. Специфични мерки за добро здраве на определени групи от детското население - такива с етнокултурни особености, с реални или нереални затруднения в ползването на достъпа до здравни услуги и медицинска помощ.	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
Мярка 2.2. Намаляване на по-ранната смъртност при мъжете	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
2.2.1. Изпълнение на Национални програми за борба с тютюнопушенето и алкохола.	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
2.2.2. Разработване на Национална програма за инвазивна кардиология и кардиохирургия.	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
Мярка 2.3. Намаляване на майчината смъртност.	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
2.3.1. Промяна в Наредбата за профилактичните прегледи и диспансеризацията с оглед подобряване пакета за бременните жени от НЗОК;	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
2.3.2. Гарантиране на безплатни прегледи през бременността на неосигурените жени свързано с изменение на чл. 82 от Закона за здравето.	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
Мярка 2.4. Подобряване на качеството на живот	МЗ; НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.

2.4.1. Изпълнение на програма: „Осигуряване на целева социална защита за отопление на населението с ниски доходи”	МТСП	Бюджет на МТСП: 110 000 000 лв.
2.4.2. Изпълнение на програма: „Усъвършенстване на механизмите и инструментите в областта на политиката на доходите от труд и пенсии”	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП.
2.4.3. Разработване на програма: „Профилактика на незаразни болести”	МЗ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ.
2.4.4. Изпълнение на програма: „Профилактика и надзор на заразните болести”	МЗ, НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
2.4.5. Изпълнение на Национална програма за превенция и контрол на туберкулозата в Република България за периода 2007-2011 г.”	МЗ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ.
2.4.6. Изпълнение на програма: „Вторична профилактика на болестите”	МЗ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ.
2.4.7. Изпълнение на програма: „Студентски спорт, отдих и туризъм и свободно време”	МОН	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОН.
2.4.8. Изпълнение на програма: „Интегрирана система за управление на отпадъците”	МОСВ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОСВ.

	2.4.9. Изпълнение на програма: „Подобряване качеството на атмосферния въздух в районите” горещи точки”	МОСВ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОСВ.
	2.4.10. Изпълнение на програма: „Качество на храните”	МЗХ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗХ.
	2.4.11. Изпълнение на програма: „Превенция при бедствия”	МИС	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МИС.
	2.4.12. Изпълнение на програма: „Услуги на информационното общество”	ДАИТС (Държавна агенция за информационни технологии и съобщения)	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на ДАИТС.
	2.4.13. Изпълнение на <i>Проект ФАР БГ 2004/016-711.01.03, ”Подобряване на състоянието и интеграция на малцинствените групи в неравностойно положение със специален фокус към ромите”с бенефициент НССЕДВ, Компонент «Здравна интеграция»</i> със следните дейности: <ul style="list-style-type: none"> • Разработване на пилотна програма за ранна диагностика на ромското население – направление гинекология; • Разработване на план за водене на кампании за сексуални болести, контрацептиви и семейно планиране; • Обучение на медицински персонал – направление: детско и майчино здравеопазване. 	ДЕДВ-АМС	Дейностите ще се извършат със средства по Национална програма ФАР
	2.4.14. Изпълнение на <i>Проект ФАР БГ 2004/016-711.01.03, ”Подобряване на състоянието и интеграция на малцинствените групи в неравностойно положение със специален фокус към</i>	ДЕДВ-АМС	Доставките ще се извършат със средства по

	ромите”с бенефициент НССЕДВ, Компонент «Здравна интеграция», инвестиционен подкомпонент - доставка на 4 педиатрични мобилни кабинета, 4 гинекологични мобилни кабинета и 2 мобилни мамографа.		Национална програма ФАР
	2.4.15. Изпълнение на Проект ФАР БГ 2005/017-323.01.03 „Подобряване на положението и интеграция на уязвими етнически малцинства със специална насоченост към ромите” с бенефициент НССЕДВ, Компонент Институционално изграждане - техническа помощ на МЗ за провеждане на пилотна програма за скрининг и ранна диагностика на сърдечно-съдови, белодробни, онкологични и разработване на национална програма в тази област; апробация на механизъм за координация на мерките за повишаване на здравната култура сред ромите между централно и местно ниво, обучение за повишаване на квалификацията на лекари и социални работници за работа в мултикултурна среда, местни кампании за повишаване информираността на ромските групи относно здравните рискове и профилактичните мерки и за медицинските права на българските граждани.	ДЕДВ-АМС	Помощта ще се осъществи със средства по Национална програма ФАР
	2.4.16. Изпълнение на Проект ФАР БГ 2005/017-323.01.03. Компонент Инвестиции. В рамките на инвестиционната подкрепа през 2008 г. ще бъдат доставени шест мобилни медицински единици, използвани за провеждане на скрининг и ранна диагностика на сърдечно-съдови, белодробни, онкологични и наследствени заболявания сред компактно живеещи ромски общности (обособени квартали, села, махали) в шест области на страната, избрани по определени критерии:	ДЕДВ-АМС	Доставките ще се извършат със средства по Национална програма ФАР
Направление 3: Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна	Мярка 3.1. Осигуряване на заетост и намаляване на безработицата сред младите хора.		
	3.1.1. Насърчаване на предприемачеството по условията и реда на мерките, регламентирани в Закона за насърчаване на заетостта –	МТСП, АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ:

възраст:	чл. 47, 48, 48а, 49б.		По чл. 47, ал. 4 – 26 400 лв. По чл. 48 – 20 000 лв. По чл. 48а – 5 000 лв. По чл. 49б – 50 910 лв
	3.1.2. Изпълнение на програма: „Организиране на свободното време”	МОН	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОН.
	3.1.3. Изпълнение на програма: „Международен образователен обмен”	МОН	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОН.
	3.1.4. Изпълнение на програма: „Младите в действие”	ДАМС	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на ДАМС.
	3.1.5. Проект „Заетост чрез подкрепа на бизнеса” (JOBS)	МТСП и ПРООН	Бюджет на МТСП и АЗ: Общо: 830 000 лв., от които 600 000 лв. от бюджета за активна политика на МТСП и 230 000 лв. съфинансиране от други източници.
	3.1.6. Реализиране на насърчителната мярка, регламентирана в	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП

	чл. 49 от ЗНЗ		и АЗ: 386 950 лв.
	3.1.7. Реализиране на мярката за насърчаване на предприемачеството сред земеделските производители- чл. 49 а от ЗНЗ.	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 767 243 лв.
	3.1.8. Изпълнение на програма: "Старт на кариерата"	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 2 244 854 лв.
	3.1.9. Реализиране на проект за младежи, напуснали училище	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 150 000 лв.
	3.1.10. Реализиране на проект "Младежка заетост – гаранция за бъдеще"	МТСП, АЗ, КТ „Подкрепа” и Национална Трудова Борса „Подкрепа”	Бюджет на МТСП и АЗ: 102 000 лв.
	3.1.11. Реализиране на мярката (регламентирана в разпоредбата на чл. 41 от ЗНЗ) за насърчаване на работодателите да разкриват работни места за стажуване за безработни младежи	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 2 787 655 лв.
	3.1.12. Реализиране на насърчителната мярка за стимулиране на работодателите да наемат безработни младежи - (чл.36, ал.1 от ЗНЗ)	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 1 430 959 лв.
	3.1.13. Реализиране на мярката, регламентирана в разпоредбата на чл. 36, ал. 2 от ЗНЗ, за насърчаване на работодателите да наемат безработни лица до 29-годишна възраст с трайни увреждания или военноинвалиди, както и младежи от социални заведения, завършили образованието - (чл.36, ал.2 от ЗНЗ)	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 837 572 лв.
Направление 4: Разработване на адекватна	4.1. Изпълнение на програма: „Консулска дейност и защита на правата на българските граждани зад граница”	МВНР	В рамките на утвърдения бюджет на МВНР.

имиграционна политика:	4.2. Изпълнение на програма: „Съхраняване и укрепване на идентичността и културата на българските общности зад граница”	МВнР ДАБЧ	В рамките на утвърдения бюджет на МВнР и ДАБЧ 741 819 лв.
	4.3. Изпълнение на програма: „Утвърждаване на положителния образ на България”	МВнР	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МВнР.
	4.4. Изпълнение на програма: „Убежище и бежанци”	МВР	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МВР.
	4.5. Изпълнение на програма: „Свободно движение на хора”	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП.
	4.6. Изпълнение на програма: „Миграция и интеграция на имигранти”	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП.
	4.7. Изпълнение на програма: „Образование на българите в чужбина”	МОН	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОН.
	Направление 5: Преодоляване на последиците от застаряване на населението	Мярка 5.1.Развитие на политика за активно стареене:	
	5.1.1.Социална закрила на лица и семейства в надтрудоспособна възраст, прилагайки диференциран подход.	МТСП, АСП	В рамките на утвърдения бюджет на МТСП и АСП

	5.1.2. Разкриване на социални услуги за стари хора – Дневни центрове за стари хора и Домове за стари хора	АСП, Общини	В рамките на Закона за държавния бюджет за 2008 г.
	5.1.3. Изпълнение на Национална програма „Помощ за пенсиониране”	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 13 123 829 лв.
	5.1.4. Изпълнение на насърчителната мярка за работодатели, които наемат на работа безработни лица над 50-годишна възраст, регламентирана в разпоредбата на чл.55 а от ЗНЗ	МТСП АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 4 706 931 лв.
	5.1.5. Изпълнение на програма: „Предоставяне на социални помощи при прилагане на диференциран подход”: <ul style="list-style-type: none"> • Месечни помощи по ППЗСП; • Еднократни помощи по ППЗСП; • Други помощи по ППЗСП: <ul style="list-style-type: none"> - Целеви помощи за наеми по ППЗСП; - Пътуване на многодетни майки с автобусен транспорт; ▪ Здравно осигуряване на лицата по чл. 40, ал.3, т. 5 и 9 от Закона за здравно осигуряване; ▪ Целеви помощи за диагностика, лечение и болнична помощ. 	МТСП, АСП	Бюджет на МТСП и АСП: 94 900 000 лв.
Направление 6: Подобряване на репродуктивното здраве на населението и превенция на стерилитета	Мярка 6.1. Подобряване на здравните грижи и здравето състояние на бременните жени и майките:	МЗ НЗОК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ и НЗОК.
	Мярка 6.3. Превенция и лечение на инфекции на репродуктивните органи и ограничаване на риска от разпространение на наркотици и ХИВ в страната	МЗ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ.

	6.3.1. Изпълнение на програма: „Намаляване търсенето на наркотици”	МЗ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ.
Направление 7: Повишаване на общото образователно равнище, демографката информираност и сексуално репродуктивната култура на населението	Мярка 7.1. Повишаване на общото образователно равнище:		
	7.1.1. Изпълнение на програма: „Национална програма за по-пълно обхващане на учениците в задължителна училищна възраст”	МТСП, МОН, АСП, НСОРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП, МОН, АСП, НСОРБ
	7.1.2. Изпълнение на програма: „Продължаващо професионално обучение”	МОН, МТСП и АЗ	Бюджет на АЗ: работни места за чиракуване – 686 400 лв. . – насърчителна мярка по чл. 55г от ЗНЗ; За допълнително възнаграждение на наставник – 288 000 лв. – насърчителна мярка по чл. 55г от ЗНЗ; Чл. 63 от ЗНЗ средства в размер на 12 380 712 лв.
	7.1.3. Изпълнение на програма: „Студентско подпомагане”	МОН	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОН
	7.1.4. Изпълнение на програма: „Подпомагане развитието на българската култура и изкуство, българския книжен сектор, библиотеки, читалища”	МК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МК
	7.1.5. Изпълнение на програма: „Популяризиране на културни продукти и ценности”	МК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МК

	7.1.6. Изпълнение на програма: „Повишаване на обществената култура и съзнание по въпросите на околната среда и устойчивото развитие”	МОСВ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОСВ
	7.1.7. Функциониране на системата за мониторинг и оценяване на Националната стратегия за демографско развитие на Р България	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
	7.1.8. Проучване и популяризиране на българския и чуждестранния опит при изработване на законодателство и политики в областта на закрилата на майчинството, насърчаване на брачността и раждаемостта и за подпомагане на многодетните семейства. Провеждане на международна конференция с подобна тематика по Комуникационната стратегия на Република България за 2008 г.	ДЕДВ-АМС в сътрудничество с БАН	35 000 лв. – очаква се одобрение и потвърждение за финансиране
	7.1.9. Изпълнение на Фаза 2 на Проект БГ 2005/017-353.01.03 <i>“Подобряване на състоянието и интеграция на малцинствени групи в неравностойно положение със специален фокус върху ромите” с бенефициент НССЕДВ</i> Компонент <i>„Реконструкция/рехабилитация на сгради на училища, предоставящи интегрирано образование на ученици от ромски произход в етнически смесени класове.”.</i>	ДЕДВ-АМС	Ремонтите ще се извършат със средства по Национална програма ФАР по грантова схема
	7.1.10. Изпълнение на Проект БГ 2004/016-711.01.0, с бенефициент НССЕДВ Компонент <i>«Образователна интеграция».</i> - ремонти в интегрирани детски градини и училища и средищни училища в общините Димово, Лом, Ново село, Бойчиновци, Берковица, Бяла Слатина, Стражица, Добрич, Вълчедръм, Тополовград, Стамболово, Дупница и Стара Загора.	ДЕДВ-АМС	Ремонтите ще се извършат със средства по Национална програма ФАР
	7.1.11. Провеждане на 4 регионални семинара за повишаване на здравно-образователните възможности на младите хора от ромската общност по сексуално и репродуктивно здраве.	ДАЗД	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на ДАЗД

			3 000 лв.
	Мярка 7.2. Повишаване на демографската информираност и сексуална култура на населението		
	7.2.1. Разработване на общ. програми на базата на Националната стратегия за демографско развитие на общинско ниво – по примера на община Казанлък	МТСП UNFPA	Бюджет на UNFPA 10 000 USD
	7.2.2. Осъществява не на връзки и сътрудничество със социалните партньори, неправителствените организации и други социални субекти, работещи по проблемите на демографското развитие, равните възможности и недискриминацията	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
	7.2.3. Среца с Националната асоциация на общините в България за представяне на Националната стратегия за демографско развитие на Р България и обсъждане на регионалното ѝ изпълнение	UNFPA	Бюджет на UNFPA 10 000 USD
	7.2.4. Публично представяне и обсъждане на изпълнението на регионалната демографска стратегия на община Казанлък	UNFPA	Бюджет на UNFPA
Направление 8: Осигуряване на равни възможности за пълноценен репродуктивен живот в добро здраве за всички социални групи	8.1. Изпълнение на програма: „Противодействие на престъпността, опазване на обществения ред и превенция”.	МВР	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МВР
	8.2. Изпълнение на програма: „Равен достъп до правосъдие”	МП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МП
	8.3. Изпълнение на програма: „Интеграция на хората с увреждания”: Разкриване на социални услуги в общността – Дневни центрове за възрастни с увреждания и Центрове за социална рехабилитация и интеграция, с цел интеграция на хората с увреждания.	МТСП, АХУ, АСП, Общини	В рамките на Закона за държавния бюджет за 2008 г.

8.4. Изпълнение на Национална програма „Асистенти на хора с увреждания”,	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 38 808 000 лв.
8.5. Изпълнение на Национална програма за заетост и професионално обучение на хора с трайни увреждания	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 4 993 231 лв.
8.6. Изпълнение на мярката за насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица с трайни увреждания, включително военноинвалиди (чл. 52, ал. 1 от ЗНЗ).	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 2 405 678 лв.
8.7. Изпълнение на мярката за стимулиране на работодателите да наемат на безработни лица с трайни увреждания на временна, сезонна или почасова работа (чл. 52, ал. 2 от ЗНЗ).	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 1 253 146 лв.
8.8. Изпълнение на Националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетостта”	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 71 266 872 лв.
8.9. Изпълнение на Национална програма за ограмотяване и квалификация на ромите	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 878 820 лв.
8.10. Изпълнение на програма „Активиране на неактивни лица”.	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 219 232 лв.
8.11. Изпълнение на насърчителна та мярка за безработни лица, обект на месечно социално подпомагане, които самостоятелно започнат работа (чл. 42 а от ЗНЗ)	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 190 409 лв.
8.12. Изпълнение на мярката, регламентирана в разпоредбата на чл. 55в от ЗНЗ за насърчаване на работодателите, които наемат на работа продължително безработни лица	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 781 145 лв.
8.13. Изпълнение на мярката за насърчаване на работодателите да наемат на работа безработни лица – самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 3-годишна	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 1 727 587 лв.

	възраст, регламентирана в разпоредбата на чл. 53 от ЗНЗ.		
	8.14. Изпълнение на нова мярка, регламентирана в разпоредбата на чл. 53 а от ЗНЗ за насърчаване на работодателите, които наемат безработни майки (осиновителки) с деца от 3 до 5-годишна възраст	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 187 100 лв.
	8.15. Изпълнение на мярката за насърчаване на работодателите, които наемат на работа безработни лица, изтърпели наказание „лишаване от свобода”, регламентирана в разпоредбата на чл. 55 от ЗНЗ.	МТСП и АЗ	Бюджет на МТСП и АЗ: 100 826 лв.
	8.16. Изпълнение на програма: „Социално включване на други рискови групи от населението”	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
	8.17. Изпълнение на програма: „Равни възможности” Създаване на равни възможности за хората с увреждания, чрез разкриване на социални услуги в общността – Защитени жилища.	МТСП, АСП, общини	В рамките на Закона за държавния бюджет за 2008 г.
	8.18. Изпълнение на програма: „Медико-социални грижи за деца в неравностойно положение”	МЗ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ
	8.19. Изпълнение на програма: „Експертизи за степен на увреждания и трайна неработоспособност”	МЗ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗ
	8.20. Изпълнение на програма: „Улесняване на достъпа до всеобщо образование”	МОН	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОН
	8.21. Изпълнение на програма: „Интеграция и реинтеграция на деца и ученици”	МОН	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МОН

8.22. Изпълнение на програма: „Закрила на деца с изявени дарби”	МК	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МК
8.23. Изпълнение на програма: „Създаване на условия за подобряване състоянието на съществуващия сграден фонд и на работещ механизъм за осигуряване на достъпни жилища”	МРРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МРРБ
8.24. Изпълнение на програма: „Подобряване на жилищните условия на ромите в Република България”	МРРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МРРБ
8.25. Изпълнение на програма: „Общодостъпен транспорт”	МТ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТ
8.26. Изпълнение на програма: „Спорт за всички”	ДАМС	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на ДАМС
8.27. Координация на дейностите по изпълнение на проекти и инициативи по Програма ПРОГРЕС – секция „Антидискриминация» и секция „Равенство на половете”	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.28. Разработване на Стратегия за равни възможности	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.29. Разработване на План за действие за насърчаване на равните възможности на жените и мъжете за 2008 г.	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.30. Изготвяне на Доклад за напредъка в изпълнение на Пекинската платформа за действие	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП

8.31. Изпълнение на текущи проекти от 2007 г. по Рамковата програма за изпълнение на Европейската стратегия за равенство на жените и мъжете и секция „Антидискриминация” и „Равенство на половете” от Програма ПРОГРЕС	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.32. Провеждане на обучения и информационни кампании на национално, регионално и местно ниво по въпросите на равнопоставеността на половете – джендър мейнстрийм подход, насилието над жени и деца, трафика на хора и др.	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.33. Подготовка на ръководство по джендър мейнстрийм за оперативните програми	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.34. Участие в Групата на Високо равнище за джендър мейнстрийм към ЕК	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.35. Участие в Ад хок групата EuroMed	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.36. Създаване на Група по въпросите на равнопоставеността на жените и мъжете, включваща местната власт	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.37. Мониторинг на изпълнението на Плана за действие по инициативата “Десетилетие на ромското включване 2005 – 2015”	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.38. Координация на работата на междуведомствената работна група за мониторинг на Плана за действие по Десетилетие на ромското включване	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.39. Организиране на дейностите на национално и на международно ниво на Националния координатор по Десетилетието на ромското включване 2005-2015 г.	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП
8.40. Изработване на рамкова програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество и план за действие към нея 2009-2010 г.	НССЕДВ към МС	В рамките на утвърдения бюджет на

			НССЕДВ при МС.
	8.41. Подпомагане на осъществяването на проекти на неправителствени организации за съхраняване и популяризиране на културата на етническите малцинства като съставна част от българската национална общност.	НССЕДВ към МС	80 000 лв. от бюджета на НССЕДВ при МС
	8.42. Проект „Да празнуваме многообразието”, обхващащ: провеждане на Национален концерт на етносите в България, заснемане на документален филм, издаване на тематичен бюлетин - в рамките на Европейската година на межкултурния диалог -2008	НССЕДВ към МС в сътрудничество с МК	40 000 лв. от бюджета на НССЕДВ при МС и 40 000 лв. съфинансирани от Европейската комисия
	8.43. Обсъждане и съгласуване на държавните инициативи в областта на политиката за по-нататъшно интегриране на членовете на етническите малцинства в българското общество – в рамките на редовните и тематични заседания на НССЕДВ към МС.	НССЕДВ към МС	Бюджет на НССЕДВ към МС за 2008 г.
	8.44. Изпълнение на Фаза 3 на <i>Проект БГ 2006/018-343.01.02 “Подобряване на състоянието и интеграция на малцинствени групи в неравностойно положение със специален фокус върху ромите” с бенефициент НССЕДВ</i> , Ще се подпомагат студенти от етническите общности в неравностойно положение за успешно полагане на кандидат-сдудетски изпити и записване във висши учебни заведения.	ДЕДВ-АМС	Подпомагането ще се извърши със средства по Национална програма ФАР по грантова схема
	8. 45. Изпълнение на Програма "Кредит без лихва за хора с увреждания"	МТСП, АЗ	Бюджета на АЗ: средства в размер на 341 191 лв. за покриване на лихвите на 358 лица с увреждания.

Направление 9: Развитие на солидарност между поколенията	9.1. Изпълнение на програма: „Повишаване на пригодността за заетост и учение през целия живот”	МТСП	Бюджет на МТСП - 155 068 000 лв.
Направление 10: Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата	10.1. Изпълнение на програма: „Устройство и развитие на територията”	МРРБ, НСОРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МРРБ, НСОРБ
	10.2. Изпълнение на програма: „Пътна инфраструктура”	МРРБ, НСОРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МРРБ, НСОРБ
	10.3. Изпълнение на програма: „Устойчиво интегрирано регионално и местно развитие”	МРРБ, НСОРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МРРБ, НСОРБ
	10.4. Изпълнение на програма „Подобряване на жилищните условия на ромите в Р България 2005-2015 г.”	МРРБ, НСОРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МРРБ, НСОРБ
	10.5. Изпълнение на програма: „Природни ресурси в селските райони”	МЗХ, НСОРБ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗХ, НСОРБ
	10.6. Изпълнение на програма: „Земеделски земи”	МЗХ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗХ.
	10.7. Изпълнение на програма: „Подобряване на живота в селските райони”	МЗХ	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МЗХ.

	10.8. Изпълнение на <i>Проект ФАР БГ 2004/016-711.01.03. с бенефициент НССЕДВ Компонент „Подобряване на жилищните условия”</i> По него ще се извърши рехабилитация и строителство на обекти от техническата инфраструктура, намиращи се на територията на ромски квартали в общините Пловдив, Пазарджик, Казанлък и Хасково.	ДЕДВ-АМС	Ремонтите и строителните дейности ще се извършат със средства по Национална програма ФАР..
	10.9 Изпълнение на Фаза 2 на <i>Проект БГ 2005/017-353.01.03 “Подобряване на състоянието и интеграция на малцинствени групи в неравностойно положение със специален фокус върху ромите” с бенефициент НССЕДВ, Компонент „Подобряване на жилищните условия”</i> . В 14 общини ще се реализират проекти за подобряване на публичната техническа инфраструктура в квартали с компактно присъствие на ромско население.	ДЕДВ-АМС	Строителните дейности ще се извършат със средства по Национална програма ФАР по грантова схема.
	10.10. Изпълнение на Фаза 3 на <i>Проект БГ 2006/018-343.01.02 “Подобряване на състоянието и интеграция на малцинствени групи в неравностойно положение със специален фокус върху ромите” с бенефициент НССЕДВ, Компонент „Подобряване на жилищните условия”</i> . Ще се извърши подбор на целеви общини по проекта, в които впоследствие ще се инвестират средства за подобряване на публичната техническа инфраструктура в квартали с компактно присъствие на ромско население.	ДЕДВ-АМС	Строителните дейности ще се извършат със средства по Национална програма ФАР по грантова схема
Направление 11: Усъвършенстване и синхронизиране на нормативната база, свързана с демографското развитие	11.1. Приемане на нов Семейен кодекс	МП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МП.
	11.2. Промени в Кодекса на труда във връзка с въвеждането на 15 дневен родителски отпуск за мъжете от датата на раждане на детето им.	МТСП	В рамките на утвърдения за 2008 г. бюджет на МТСП.